

הַדָּשׁ NISAN הַחֹדֶשׁ IJAR
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

ÓSCAR DOMÍNGUEZ: NOC A DEN, 1947.

Potisk šátku z dílny manželů L. a Z. Ascherových. (K textu na stranách 8–9, 15.)

TEREZÍNSKÁ TRYZNA 2019

V neděli 19. května se v 10 hodin na Národním hřbitově před Malou pevností koná každoroční tryzna. Terezínská iniciativa vypravuje z Prahy autobus, odjezd je v 8.30, sraz účastníků v 8.15 v ulici Na Florenci. Rezervace míst v autobuse na telefonu 601 122 818. *ti*

VEŘEJNÉ ČTENÍ JMEN OBĚTÍ ŠOA

Institut Terezínské iniciativy organizuje již tradičně veřejné čtení obětí šoa. Loni se ho zúčastnilo 16 měst, letos jich bude 21; k nově zapojeným městům patří Karlovy Vary, Mikulov, Nýrsko, Prostějov a Teplice. Akce se koná **2. května** od 14.00, více informací www.terezinstudies.cz *iti*

PAMÁTNÍK V KOŠICIACH

Památník holokaustu v Košiciach bude odhalený 2. júna 2019 pri príležitosti 75. výročí transportov židovských občanov Košic a okolia. *mr*

ZASEDÁNÍ RADY FŽO V ČR

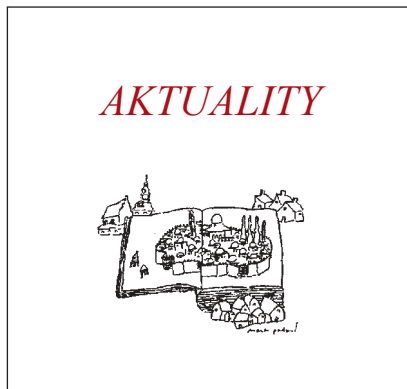
První letošní zasedání Rady FŽO se uskutečnilo 27. března. Na programu bylo celkem šest bodů: V době zahájení bylo přítomno 30 členů rady a zastoupena většina obcí. Předseda Papoušek představil nové členy rady, pí. Kovářovou za ŽO Plzeň, pí. Beckovou za ŽO Teplice a p. Steinera za Hakoach.

Bod 1 – kontrola zápisu – Kontrola bez připomínek, úkoly byly splněny.

Bod 2 – nominace členů SR ŽMP – Ředitel ŽMP Pavlát požádal o nominaci zástupců FŽO do správní rady ŽMP na další funkční období. Prezidium žádost projednalo a navrhlo na další období své současné zástupce ve SR J. Danička a J. Löwyho. Židovské obce byly písemně vzváženy, aby navrhly další kandidáty, avšak jiné návrhy sekretariát federace neobdržel. Proto bylo hlasováno pouze o dvou kandidátech, navržených prezidiem. Hlasování proběhlo aklamací o obou kandidátech najednou. Přítomno 30 členů rady, pro 27, zdrželi se 3. **J. Daniček a J. Löwy budou zastupovat FŽO ve správní radě ŽMP i v dalším pětiletém období od 1. 10. 2019 do 30. 9. 2024.**

Bod 3 – plnění rozpočtu FŽO za rok 2018 – Předseda komentoval položky jednotlivých středisek a konstatoval, že čerpání probíhá v souladu s rozpočtem. Rada vzala plnění rozpočtu na vědomí.

Bod 4 – bezpečnost – P. Just, koordinátor bezpečnosti, konstatoval, že systém

ERA je funkční ve většině židovských obcí a spolupráce s Policií ČR je velmi dobrá. Do systému jsou zapojeny i další bezpečnostní složky.

Bod 5 - informace o stavu jednání ohledně liberálního judaismu – Podle dohodnutého postupu federace předpokládá spolupráci s rabínem liberálního směru, který by působil jako jeho reprezentant a mj. posuzoval konverze v obcích, ve kterých není ustanoven rabín. Toto bylo zahrnuto i do návrhu dohody s European Union for Progressive Judaism. Smlouva však doposud uzavřena nebyla, připomínky Federace k návrhu EUPJ byly akceptovány pouze ústně, avšak písemná forma nebyla prozatím doručena. Věci se i nadále bude zabývat prezidium.

Bod 6 – různé – Žádost Unie Makabi o příspěvek na makabiádu v Budapešti přednesl p. Gronský, předseda Unie Makabi. Hlasování o příspěvku 150 tis. Kč – pro 22, zdrželi se 4, proti 4 – **návrh byl přijat.**

ČUŽM – předsedkyně Klára Veselá se obrací na představitele mimopražských obcí s žádostí o podporu aktivit mládeže. Dále se K. Veselá pozastavila nad opětovnými výhradami DR ŽM k vyúčtování daru přesto, že podmínky smlouvy ČUŽM dodržela. Zástupce FŽO v DR ŽMP M. Hron se tímto problémem zabývá s cílem zajistit co nejrychlejší řešení.

Příští jednání rady se koná 26. června 2019 v 10 hodin. *jd*

NEVIDITELNÍ HRDINOVÉ

Je tomu osmdesát let, kdy hrstka statečných spasila život 669 dětem a stovkám dospělých z území okupovaných Čech a Moravy. Tito jedinci prozíravě rozpoznali smrtelné nebezpečí, které ze strany třetí říše hrozilo všem Židům a lidem, jež nacisté považovali za nepřátele, a rozhodli se aktivně zasáhnout. Mezi

klíčové organizátory záchranných transportů do Velké Británie a dalších zemí patřili Marie Schmolková, Doreen Warrinerová, Nicholas Winton, Trevor Chadwick, Beatrice Wellingtonová, Bill Barzetti a další. Přidala se řada organizací a institucí, politických, náboženských i charitativních. Rozhodující úlohu sehrál rovněž „kolektivní hrdina“, stovky dnes už bezejmenných britských rodin. Tito lidé otevřeli náruče a domovy dětem v zoufalé situaci a byli to právě oni, kdo nesl po celou dobu války tíži starostí o malé uprchlíky z tzv. kindertransportů, kdo o ně pečoval, šatil je a živil, zabezpečoval jejich vzdělání. Mnoho těchto dobrovolníků přitom patřilo k nepřilíh majetným vrstvám, přesto pocítili odpovědnost, soucit a nutkání pomoci tam, kde to bylo nejvíce potřeba.

U příležitosti osmdesátého výročí „kindertransportů“ z území Čech a Moravy se ministr zahraničních věcí Tomáš Petříček rozhodl připomenout veřejnosti činy všech zachránců stovek životů, včetně těch méně známých a zapomenutých. Bohužel už není možné vyjádřit poděkování a uznání jim osobně, do Prahy však na slavnostní odpoledne přijeli alespoň potomci hlavních organizátorů záchranné mise z roku 1939. Cílem akce je zdůraznit, že v příběhu záchrany dětí i dospělých byla hrdinů celá řada, i to, že potřeba solidarity s lidmi v ohrožení zůstává aktuální i v dnešním světě.

Slavnostní setkání se konalo 30. dubna v Černínském paláci MZV ČR; den předtím byla v pražském hotelu Alcron odhalena pamětní deska Doreen Warrinerové. *lp, mzv*

OBSAH

- Olomoucká výročí **3**
- Sidra na tento měsíc **4–5**
- Zima v Praze
- rozhovor s Henrym Warrinerem **6–7, 11**
- Textilie jako umění – UPM představuje manžele Ascherovy **8–9, 15**
- K prezidentské volbě v Slovenskej republike **10–11**
- Varšavský kolotoč **12–13, 20**
- Pozorovat a přemýšlet
- O snímcích Augusta Sanderera **14–15**
- Izraelský paradox – nová kniha Josiho Kleina Haleviho **16–17, 24**
- O knize Williama R. Chadwicka **18**
- Fotografie Marka Boudy **19**
- Izrael: Vítězstvím k únavě **21**
- Výběr z českých médií **22**
- Kalendárium **23**
- Zprávy, kultura, inzerce **24–27**
- Zprávy ze světa **28**

Prvního dubna 2019 jsme se dozvěděli smutnou zprávu: po dlouhé a těžké nemoci zemřel Ing. IVO SCHWARZ (nar. 12. srpna 1964 v Plzni).

Původní profesí byl ekonom, po pádu komunistického režimu se stal důstojníkem policie a vykonával různé funkce v rámci Služby cizinecké a pohraniční policie v Plzni. V letech 1993–1997 vystudoval obor bezpečnostní služby na Policejní akademii, roku 2013 byl jmenován brigádním generálem, od roku 1999 působil v civilní rozvědce v Úřadu pro zahraniční styky a informace, v letech 2007–2014 jako jeho ředitel. V říjnu 2014 nastoupil jako velvyslanec ČR v Izraeli. Jak řekl v rozhovoru pro Rch, „ve vztahu k Izraeli bychom měli používat nejuspěšnější diplomatickou metodu, jaká existuje: zdravý rozum a vnímání věci v kontextu“. Misi přerušilo propuknutí zhoubné nemoci. Ivo Schwarz byl pohřben v Plzni, za truchlící se ním rozloučil kolega z Izraele, zpravodaj ČT Jakub Szántó. Jeho smuteční řeč přetiskujeme.

Milá Evo, milá Ivova rodino, přátelé, vážené dámy a pánové,

lidské životy jsou jako svíčky a jako pochodně. Některé hoří klidným tichým plamenem a jejich světla si všimnou jen ti nejbližší. Výjimeční lidé zato hoří jasným, často oslňujícím plamenem, který je vidět daleko a jehož hučení a praskání je i stejně daleko slyšet. Ivo byl takovou pochodní. Manžel, táta, syn, bratr, děda, kamarád, kolega a především rovný, ryzí a okouzlující chlap s úsměvem na rtech. Tak si ho každý z nás bude pamatovat.

Ivo byl pilný dřič, nikdy ale nezapomínal na lidi kolem sebe. Byl zásadový, jeho instinktivní odpor vůči svasťce i srpu a kladivu byl součástí jeho DNA. Byl milovník svobody a přesvědčený demokrat. Ne ale salonní demokrat s kávou v ruce a ústy plnými velkých slov. Ivo dobře věděl, jaká je cena svobody. Věděl, že je to velký bílý květ, který se musí zalévat a chránit před škůdci. Na frontě téhle obrany strávil vlastně většinu svého života. Ať už to bylo na hranicích naší

krásné země nebo na utajených neviditelných frontách nepřehledného světa 21. století. A právě proto hrdě nosil Iva s rozeklaným ocasem a královskou korunou – ať už na svých uniformách, na odznamech svých obleků anebo na hokejových dresech.

Neumím říct, jestli se dnes rodí míň, nebo víc bojovníků než dřív. Vím ale s jistotou, že Ivo k tomuto vzácnému lidskému druhu patřil. A to i v okamžiku, kdy se dozvěděl o své nemoci.

ZEMŘEL IVO SCHWARZ

(12. 8. 1964–1. 4. 2019)

S klidem, bez stěžování se přichystal na další bitvu a vydal se vsříct zákeřnému nepříteli. Děti by neměly od-

Ivo Schwarz v roce 2016. Foto archiv.

cházet do nebe před svými rodiči. Neměly. I přes svůj bolestně předčasný odchod ale Ivo dokázal propojit čtyři generace své rodiny – z jedné strany maminku Jitku a tátu Pavla, z druhé dcery Zuzanu a Evu. A pak ještě jednu: vnouček Davídek, jehož narození Ivovi ještě na poslední chvíli stačilo udělat obrovskou radost, si ho bude pamatovat z vyprávění rodičů. V hlavě většího Tomáška už ale otisk laskavého, veselého dědy-hokejisty zůsta-ne natrvalo.

Iva, Evu a jejich rodinu jsem – spolu se svou rodinou – měl tu radost a čest poznat v exotické zemi, k níž

jsem sdíleli velkou osobní náklonnost. Během oněch šťastných let jsme spolu prožívali slasti i strasti života podél izraelských pláží a na dostřel palestinských raket. Každotýdenní hovory pod palmami a olivovníky se staly nedílnou součástí našich životů. A silný bodrý stisk ruky se strejdou generálem (a nějaký pamlssek navrch) byl dychtivě očekávaným rituálem pro naše děti.

S Ivem jsme spojili i své profesní životy. Vzpomínám si třeba, jak uprostřed písků Sinajského poloostrova během velvyslancké inspekce českých vojáků na mírové misi mezi Izraelem a Egyptem americkému oficirovi málem prasklo vojenské pravítko v pozadí. To když jsem mu – pravda trochu potměšile – do ucha prozradil, že ten pán v civilním obleku je ve skutečnosti brigádní generál. Ivo se jen pobaveně usmál.

Skloubil v sobě vzácný koktejl poli-cejně-zpravodajské přímosti a ráznosti s diplomatickou elegancí a osobní laskavostí. Jako novinář jsem z něj – byť u skleničky a off-record – mnohokrát neúspěšně tahal moudra a taje špiónského řemesla. Vždy mě odměnil tajnosnubným úsměvem sfingy a hovor stoučil na jiné z mnoha společných témat. Jako moderní historie, návod na přežití návštěvy izraelské pošty a banky nebo velebení našich životních lásek – manželek, dětí a rockové muziky.

A tak si Tě, Ivo, budu navždy pamatovat. Jako kamaráda, výtečného společníka, vlastence, demokrata, rockera a především skvělého chlapa. Tenhle doutník, který jsem od tebe dostal, si spolu na vítězství nakonec vykouříme mnohem mnohem později, než jsem čekal. Ale jednou, Ivo, si ho spolu u nebeského baru vychutnáme se skleničkou whisky.

Na závěr mi dovoluete pronést za Iva modlitbu jizkor: *Budiž pamětliv, Vznesený Pane světů, životní jiskry a cesty Iva. A budiž pamětliv milodarů, které rozdáme na jeho památku, aby tak byl vevázán do duchovního svazku Abrahama, Izáka a Jáкова a pramáti Sárý, Rivky, Lii a Rachel spolu s ostatními spravedlivými v zahradě Eden. Amen.*

CIZÍ OHEŇ (ACHAREJ MOT)

Významná část oddílu Tóry Acharej mot (po smrti dvou synů Aharonových) je věnována povinností velekněze v Den smíření. Je to jediný den v roce, kdy smí vstoupit do nejsvětější svatyně jen velekněz, aby usmířil za sebe, svou rodinu a za svůj lid. V návaznosti na tragickou smrt Aharonových synů v tom však lze spatřovat i poukaz Tóry na poklesek, kterého se dopustili, když, *jak jim nebylo přikázáno, vnesli do svatyně cizí oheň*. Text této paraši se zabývá všemi oběťmi toho dne, ale nechybí v něm ani zdůraznění, že velekněz obětuje na ohni kuřidlo a na lopatce je vnese za oponu, aby kouř zahalil svatou schránku. Přitom oheň, jímž bylo zapalováno dřevo pod obětí na oltáři, byl přinášěn zvenčí a v žádném případě nemohl být pokládán za cizí. Proto se nezdá, že by se prohřešili tím, že nepřišli s ohněm, jenž vyšel od Hospodina (a spálil i je), ale tím, že do svatyně vstoupili, aniž jim to bylo přikázáno. Jejich pohybnostka, proč tak přesto učinili, ať už byla motivována jakkoli, byla osobní, zatímco kněžská služba je striktně nadosobní, ve prospěch lidu Izraele.

K usmíření za lid *vezme Aharon od celé obce synů Jisraele dva kozly k oběti za hřích a jednoho berana k celooběti. Potom je postaví před Hospodinovu tvář u vchodu do stanu setkání a na ně losy, jeden los pro Hospodina a jeden los pro Azazela. A když zařízí kozla oběti za hřích za lid, přinese jeho krev za oponu do nejsvětější svatyně a učíní s jeho krví, co učinil s krví býka za usmíření sobě a své rodině předtím, a stříká nad kryt a na kryt svatě schránky. Tak usmíří za svatyni, za nečistoty synů Jisraele a za špatnosti všech jejich hříchů, a stejně tak učiní za stan setkání, jenž s nimi dlí uvnitř jejich nečistot.* Potom se popis obřadu vrací k oběti druhého kozla za hřích, který zůstal živý. Ten *zůstane stát před Hospodinovou tváří k usmíření za něj, aby byl odveden Azazelovi do pouště. Aharon opře obě své ruce o hlavu živého kozla a vyzná nad ním všechny viny synů Jisraele a všechny špatnosti jejich hříchů, dá je na hlavu toho kozla a pověřeným člověkem jej nechá odvést do pouště a kozel odnese všechny jejich viny do pustiny.* Protože krví býka usmířil Aharon za své hříchy a hříchy své rodiny a krví obětovaného kozla za svatyni a stan setkání, úkolem kozla pro Azazela bylo zjevně usmíření za hřích lidu, celé obce Izraele,

KOMENTÁŘ K TÓŘE PRO TENTO MĚSÍC

Marc Chagall: Stvoření – Ráj.

od níž oba kozly přijal. Tím více samozřejmě zaráží způsob, jak s ním bylo naloženo a komu nebo čemu byl určen.

Tóra výslovně zakazuje Izraeli *obětovat jejich dobrovolné oběti kozlům, za nimiž se spouštějí* (3M 17,7), a midraš Sifra je identifikuje s demony, jejichž sídlem jsou místa mimo lidské osídlení, oloupená o projevy života, jako je poušť. Podle Pirke avot byli stvořeni v předvečer šabatu stvoření současně s vypovězením prvního lidského páru z Gan Eden a nebyl čas je dokončit, takže jsou jejich těla jen ze vzduchu a ohně. To by odpovídalo i třem věcem, které mají podle traktátu Chagiga 16 společně se služebními anděly, a třem věcem, které mají společně s lidmi: jako andělé mají křídla, létají a vědí, co bude v budoucnosti, a jako lidé se rozmnožují, umírají a jedí, i když jen chlemtají vodu. Odpovídá to agadické tradici, že původci zkaženosti předpotopního lidstva byli dva padlí andělé *Aza* a *Aza-el*, které Bůh za trest pověsil mezi nebe a zemi. Souvislost s Azazelem jako předlohou je zřejmá,

a nabízí se tedy výklad, že Azazel je kvintesencí neblahé existence světa démonů, jenž má v tomto světě své místo od začátku lidské historie.

Halachické předpisy pro obřad však vykládají jméno Azazel jako název skalního útesu v poušti, z něhož byl hříchy Izraele obtížený kozel svržen a zabit. Tento způsob usmrcení připomíná výkon nejtěžšího ze čtyř trestů smrti, popravu ukamenováním. Jak uvádí traktát Sanhedrin 49b, měl být odsouzenec svržen z vysokého místa a usmrcen pádem na zem.

Podobně jsou v Den smíření všechny viny obce Izraele vloženy na kozla, a je proto zřejmé, že velekněz odevzdává hříchy a provinění lidu jejich původci, jímž je smrt v poušti. Protože je každá oběť zástupná, zastupuje kozel lid sám, ale uvážíme-li slova, že *zůstane stát před Hospodinovou tváří k usmíření za něj*, mělo být usmíření dosaženo právě v době, kdy stál před tváří Hospodina, obtížen hříchy celé obce. Následující odvedení kozla do pouště a jeho svržení ze skály a zabití lze proto pokládat za dodatek či praktický komentář k demoničnosti hříchu samotného.

Proto říká Tóra již v prvních verších o stvoření, že „země byla *tohuavohu* a temnota nad propastí“. *Tohu* a *vohu* jsou imperativy sloves, vyjadřujících závrat z prázdnoty a děs. Synonymem tohoto pojmu je *he'ader*, filozofický pojem prázdnoty, o níž říká pražský Maharal, že se jí „nedostává skutečnosti“. Pozitivní zprávou je přítomnost *Božího ducha*, *vznášejícího se nad vodou*. Podle Maharala je beztvářá voda nejbližší pojmu hmoty, které Stvořitel vtiskuje formu. Z druhé strany je však jejím nejbližším sousedem *he'ader*, jenž ke hmotě lne, zbavuje ji formy a tím i existence. Jeho představitelem je i rajský had, a také Kaina varoval Bůh před touto vnější silou, když mu řekl: *U vchodu (u počátku) se utábořil hřích, ale je v tvé moci jej přemáhat*. To je ten oheň, jenž je smyslu stvoření a života cizí. Bůh však obdařuje lidské stvoření volbou ve jménu do sebe uzavřené jednosti Stvořitele a stvoření. Podle Chagiga 12a je *tohu* pomyslná linie, oddělující jakoby vnitřní prostor v Bytí, ale *bohu* lze číst nejen „děste se!“, ale *bo hu*, On je v něm, ve světě, který stvořil! Slova, že kozel *zůstane stát před Hospodinovou tváří k usmíření za něj*, tak můžeme chápat i tak, že vyznáním hříchů celé obce usmířuje velekněz samotný akt stvoření.

EFRAIM K. SIDON

KEDOŠIM (3M 19,1–19,37)**Tři hlasy judaismu**

Devatenáctá kapitola 3. knihy Mojžišovy začíná těmi nejdůležitějšími etickými prohlášeními Tóry. Týkají se spravedlnosti, dobra a svatosti a patří k nim známé morální příkazy: „Nenos zášť vůči svému bratru ve svém srdci“ či „Přistěhovalec, jenž se u vás usadil, vám buď jako domorodec...“. V této kapitole však narazíme i na příkazy, které jako by s etikou neměly nic společného: Svě pole neosívej dvojím druhem a oděv z dvojí látky, vlněné a lněné, na sebe neber (3M 19,19); Nejezte nad prolitou krví, nevěšete a nehádejte z mraků (19,26); Nezasťihujete si vlasy dokola na skráních hlavy a není cípy svého vousu (19,27); Nedělejte si kvůli zesnulému zářezy do těla a nedávejte se tetovat (19,28) atd. Jak tomu máme rozumět?

Judaismus uznává, že morálka je složitá, a rozlišuje tři její základní typy – etiku králů, etiku kněží a etiku proroků. Zatímco králové a jejich dvory jsou v judaismu spjati s moudrostí, prorocké hlasy jsou v něm obdařeny citovou inteligencí, sympatií k chudým utlačovaným a kritikou zneužívání moci. Etika kněží se zabývá návodem k životu podle zákona, jak z pohledu učitelů, tak soudců, a jejím hlavním úkolem je vnášet do chaosu řád – totéž činil v rámci stvoření Hospodin – a zavádět hranice v čase i prostoru.

Z těchto různých perspektiv by nám sbírka příkazů v sidě Kedošim už neměla připadat tak zvláštní. Kód svatosti vnímá lásku a spravedlnost jako součást celkové vize uspořádaného vesmíru, v němž má každá věc, osoba a každý skutek své oprávněné místo. Tento řád se narušuje, narušují-li se hranice mezi různými druhy zvířat, obilí či látky; když je porušena celistvost lidského těla nebo když lidé, aby udrželi život, jedí krev – znak smrti.

V západním sekulárním světě uznáváme hlas moudrosti a je nám znám i kritický hlas proroků, méně však vnímáme kněžské pojetí morálky. To představuje morální řád, který trvá na tom, že se mají udržovat určité hranice, které respektují integritu světa, který Hospodin stvořil a sedmkrát označil za dobrý. Ze současných pojetí etiky, která neberou morálku jen jako praktickou moudrost nebo prorockou spravedlnost, se této ideji respektu k základním hranicím asi nejvíce blíží ekologie: nabízí cestu k uspořádanému vesmíru, jenž žije v souladu se svým stvořitelem i se sebou.

(Z komentářů rabína J. Sackse vybrala a přeložila A. Marxová.)

BOHOSLUŽBY

v pražských synagogách – květen 2019 nisan/ijar 5779

Staronová synagoga

2. 5.	čtvrtek	JOM HA-ŠOA	
3. 5.	pátek	večerní bohoslužba	19.30 hodin
4. 5.	sobota	ŠABAT EREV ROŠ CHODEŠ ACHAREJ 3M 16,1–18,30 hf: 1S 20,18–42 mincha perek	19.50 hodin
		konec šabatu	21.21 hodin
5. 5.	neděle	1. den Roš chodeš ijar	
6. 5.	pondělí	2. den Roš chodeš ijar	
8. 5.	středa	JOM HA-ZIKARON	
9. 5.	čtvrtek	JOM HA-ACMAUT – Den nezávislosti Izraele	
10. 5.	pátek	večerní bohoslužba	19.30 hodin
11. 5.	sobota	KEDOŠIM 3M 19,1–20,27 hf: Am 9,7–15 mincha perek 2	20.00 hodin
		konec šabatu	21.34 hodin
17. 5.	pátek	večerní bohoslužba	19.30 hodin
18. 5.	sobota	EMOR 3M 21,1–24,23 hf: Joz Ez 44,15–31 mincha perek 3	20.15 hodin
		konec šabatu	21.47 hodin
19. 5.	neděle	PESACH ŠENI	
23. 5.	čtvrtek	LAG BA-OMER	
24. 5.	pátek	večerní bohoslužba	19.30 hodin
25. 5.	sobota	BEHAR 3M 25,1–26,2 hf: Iz Jr 32,6–27 mincha perek 4	20.30 hodin
		konec šabatu	21.58 hodin
31. 5.	pátek	večerní bohoslužba	19.30 hodin
1. 6.	sobota	BECHUKOTAJ 3M 26,3–27,34 hf: Iz Jr 16,19–17,14 mincha perek 5	20.40 hodin
		konec šabatu	22.09 hodin
2. 6.	neděle	JOM JERUŠALAJIM – Den Jeruzaléma	
4. 6.	úterý	Roš chodeš sivan	

*V sobotu a svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.
Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.*

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu a o svátcích od 8.50 hodin.

*Večerní bohoslužby se zde konají 3. 5. v 19.30 hodin
a 17. 5. v 19.30 hodin.*

Vyjma uvedených se zde večerní bohoslužby nekonají.

Bejt Simcha

Kabalat šabat každý pátek od 18.30 hodin.

ZIMA V PRAZE

Rozhovor s Henrym Warrinerem o záchranné misi jeho tety

Henry Warriner. 2017. Foto rodinný archiv.

Na sklonku dubna dorazili do Prahy potomci těch, kdo v letech 1938–1939 organizovali záchrannou činnost nejprve v okleštěné Česko-Slovenské republice a poté až do vypuknutí druhé světové války v Protektorátu Čechy a Morava (viz zpráva na str. 2). Nejznámější z těchto zachránců je sir Nicholas Winton, jehož asi není třeba nijak představovat. Méně se bohužel ví o Britech, kteří záchrannou misi v Praze zahájili, s nimiž Winton spolupracoval a kteří v zemi vytrvali i po okupaci. Hlavním motorem záchranných aktivit byla Doreen Warrinerová, na velvyslanectví ji podporoval Robert Stopford; o dětské transporty se v Praze staral Trevor Chadwick s pomocí Billa Barazettiho a poté, co musela Warrinerová Prahu opustit, ji nahradila kanadská dobrovolnice Beatrice Wellingtonová. K cestě na svobodu pomáhala ohroženým pražská rodačka a sionistka Marie Schmolková, která se uprchlickým problémem zabývala již od Hitlerova nástupu k moci a zasloužila se o zahájení organizace kindertransportů (více k jednotlivým osobnostem viz str. 18).

D. Warrinerová (1904) pocházela z rodiny warwickshirských farmářů, vystudovala filosofii, ekonomii a politická studia na Oxfordské univerzitě a její specializací se stala zemědělská ekonomika. Ve třicátých letech podnikla několik cest po střední Evropě (včetně Československa), sledovala organizaci zemědělské práce na

venkově, život chudých rolníků a příčiny jejich situace, československou metropoli si oblíbila natolik, že ji pokládala za svůj „druhý domov“ (týdeník *Respekt* zmiňuje citové pouto k tehdejšímu ministru zemědělství Milanu Hodžovi).

O její záchranné misi v Praze pojednává rozhovor s jejím synovcem (viz dále). Poté, co už se jí na jaře 1939 chystalo kvůli organizování ilegální emigrace zatknout gestapo, musela se vrátit do Londýna. Za války pracovala na ministerstvu válečného hospodářství a ministerstvu zahraničí. Roku 1941 byla za pomoc při záchranné ohrožených oceněna titulem důstojník Řádu britského impéria. Po válce byla vyslána do Jugoslávie, aby se v rámci Spojených národů podílela na obnově zpustošené země. Poté se vrátila k akademické kariéře a studiu organizace zemědělské práce, věnovala se i oblastem Blízkého východu a Latinské Ameriky. Zemřela roku 1972 na infarkt, o své záchranné misi nikdy nevyprávěla, ale zachovaly se její deníkové záznamy nazvané *Zima v Praze* (*Winter in Prague*).

Její synovec Henry Warriner (nar. 1940) žije v Shipston-on-Stour v anglickém hrabství Warwickshire. Absolvoval chemii na Univerzitě v Cambridgi a pracoval ve výzkumu, poté se zabýval marketingem v Británii a Evropě; od sedmdesátých let hospodáří na rodinné farmě. Roku 2018 převzal posmrtné ocenění pro svou tetu – medaili náležící britským hrdinům z doby holokaustu. V následujícím rozhovoru (vedeném e-mailem) na D. W. vzpomíná.

Doreen Warrinerová dorazila do Prahy už v říjnu 1938, po mnichovské dohodě a nacistickém záboru Sudet. Chtěla pomoci ohroženým běžencům, tehdy především prchajícím protinacistickým sociálním demokratům a Židům. Zнала v Čechách Angličany, kteří ji o situaci zpravili, měla informace od samotných uprchlíků, nebo přijela sama od sebe?

Ona tehdy získala Rockefellerovo stipendium a na podzim 1938 měla odjet do Západní Indie. Poté, co Neville Chamberlain uzavřel v Mnichově s Hitlerem dohodu o okleštění Československa s tím, že „zachránil mír“, ho spousta Britů oslavovala. Ale řada lidí to brala jinak: jako naprostou zradu Československa. Patřila k nim i Doreen, hodně mnichovskou krizi prožívala

a rozhodla se, že místo toho, aby odjela na stipendium na Jamajku atd., odcestuje do Prahy. Věřila, že její místo je právě tam, chtěla nějak pomoci; o tom, že by ve městě měla nějaké kontakty na Brity, nevim.

Prahu znala z dřívějších dob.

Poprvé tam jela roku 1930. Přednášela na Londýnské univerzitě a zajímala se hlavně o to, jak hospodaří zemědělci na venkově. Během třicátých let cestovala po střední Evropě. Do deníků si zaznamenala, že si roku 1930 (a v následujících letech) šla poslechnout debatu o zemědělství v československém parlamentu, což znamená, že už tehdy musela rozumět česky. Češtinu se učila i později a určitě mluvila polsky. Když cestovala sama po střední Evropě, musela být schopna se dorozumět. Když byla v letech 1945–1946 v Jugoslávii, učila se rusky. Měla skvělé jazykové schopnosti.

Lze říct, že to byla vaše tetička, kdo zahájil veškeré britské záchranné operace, které se děly pod hlavičkou Britského výboru pro uprchlíky z Československa (British Committee for Refugees from Czechoslovakia, BCRC) a všichni ostatní (včetně Nicholase Wintona a Trevora Chadwicka) se k ní přidali?

Doreen Warrinerová v 60. letech. Foto archiv H. W.

Když Doreen v říjnu 1938 dorazila do Prahy, už tam působily tři anglické dámy od náboženské organizace kvakerů: sestřenice Jean a Tessa Rowntreeovy a Mary Penmanová. Ve městě se pohybovalo i několik politiků z Labour Party a – což je důležité – na velvyslanectví Velké Británie působil Robert Stopford, finanční expert, který měl na starost britskou půjčku československé vládě. Doreen znala Stopforda už z dřívějška, když se účastnil Runcimanovy

mise v létě 1938. Ale ano, lze říci, že to celé na podzim 1938 rozhýbala, s pomocí svých kontaktů sestavila seznam nejvíce ohrožených nepřátel říše, pro které žádala britská víza, začala organizovat vlaky s uprchlíky, pak se starala i o jejich ženy a děti, které zůstaly v uprchlických táborech.

Nicholas Winton přijel do Prahy v lednu 1939 poté, co ho k cestě vyzval jeho přítel Martin Blake, a rychle se ujal organizování záchrany dětí, těch slavných kindertransportů. Doreen už spoustu ohrožených dětí ze Sudet ukryla po ubytovnách, ale nedo-

en, aby je použila na pomoc uprchlíkům z Československa.

Záchranný systém spočíval v tom dostat ohrožené z Prahy na Západ přes Polsko a odtud letadlem či lodí do Británie. Měla vaše teta v Polsku spolupracovníky?

To nevím jistě. Většina Židů a lidí ze Sudet odjela vlakem z Prahy a někdo je doprovázel, první dva transporty vezla sama Doreen. Nevím ale, zda pak v Polsku někdo vlaky převzal. Někteří, včetně posledního transportu čítajícího asi

Kolika lidem vaše teta pomohla?

Mohu uvést jen číslo, které se nachází na webové stránce Národního archivu: mezi říjnem 1938 a dubnem 1939 se Britskému výboru pro uprchlíky z Československa podařilo odvézt do bezpečí 3500 lidí. Pokrývá to dobu, kdy byla Doreen v Praze. Ale když se vrátila do Anglie, odjela spousta dalších uprchlíků. Uvedené číslo nezahrnuje, myslím, ani nelegální emigranty, kteří se dostali do Polska. A nelze říct, že to byla jen Doreeniná práce, byla to zásluha celého týmu.

V dubnu 1939 si D. Warrinerová vyfotografovala uprchlíky, kteří nastoupili na loď v Gdyni. Foto archiv H. W.

kázala je dostat do Anglie. Trevor Chadwick přijel do Prahy zřejmě také v lednu 1939. Zůstal tu a pracoval s Doreen.

První bezprostředně ohroženou skupinou byli Židé a protinacističtí sociální demokraté ze Sudet. Mohla počítat s pomocí české sociální demokracie nebo britské Labour Party? Jak se jí podařilo získat podporu britské vlády?

Získala okamžitě podporu Labour Party, jak politickou v Londýně, tak do určité míry finanční. Ustavující schůze Britského výboru pro uprchlíky z Československa se konala 26. října 1938 v Londýně, Doreen se jí zúčastnila. Jednalo se o dobročinnou nadaci, do níž přispívali dárci, nikoli britská vláda. Vládní nadace vznikla až po nacistické okupaci v březnu 1939, jmenovala se Czech Refugee Trust Fund a převzala činnost BCRC. Na činnost Doreeniného týmu přispívala také britská charitativní organizace Save the Children a několik dalších. Britské noviny *The New Chronicle* uspořádaly sbírku mezi svými čtenáři a vybrané peníze daly k dispozici Dore-

osmdesát žen, jeli do Gdyně a odtud lodí. V Polsku však byla spousta lidí, kteří pomáhali, protože hodně uprchlíků putovalo samo, tedy ne pohromadě vlakem, ale jednotlivě s pomocí pražského záchranného týmu. Šli nelegálně, neměli potřebné výjezdní povolení, zatímco ti, kdo byli zahrnuti do seznamu výboru uprchlíků, doklady (třeba i padělané) a výjezdní povolení měli.

Dohlížela Doreen na kindertransporty?

Jak jsem již řekl, teta shromáždila spoustu dětí v Praze a umístila je do ubytoven. Jenže nemohly odjet, protože neměly potřebné sponzory v Británii, kteří by se zaručili, že se o ně postarají. To byla právě práce Nicholase Wintona, který si vzal na starost dětskou emigraci a hledání sponzorů v Británii. Přesněji řečeno: Nicholas Winton se staral o britskou část, sháněl lidi, kteří by děti přijali, a v Praze se o organizaci těch, kdo mohli odjet, staral Trevor Chadwick. V teorii se Winton podílel na činnosti BRCR, ale prakticky se tento výbor dětmi nezabýval, to už nezvládal.

Jak si vysvětlujete skutečnost, že prvními a nejúspěšnějšími organizátory záchrany byli Britové, tedy většinou Britky?

Jak jsem řekl, spousta lidí cítila, že Británie v Mnichově Československo zradila. Mohli bychom argumentovat, že Francie se provinila ještě víc, protože francouzská vláda měla s Československem dohodu, že v případě ohrožení Francouzi Českoslovákům přijdou na pomoc. Británie takovou smlouvu neměla, ale kdyby do války s Hitlerem vstoupila Francie, Anglie by začala bojovat, protože byla vázána smlouvou s Francií.

Britské charitativní organizace vybraly hodně peněz, ke sbírce přímo na Československo se připojil i londýnský starosta. Nakonec dala peníze (4 miliony liber) na přesun uprchlíků a možnost zahájit život v exilu i britská vláda.

Že první na pomoc přispěchaly ženy, zajímá hodně tazatelů, a nemám pro to uspokojivé vysvětlení. Snad že ženy vnímají humanitární záležitosti silněji, ale takhle jednoduché to asi není.

Byla Doreen v kontaktu s uprchlíky, když se vrátila do Británie a po válce?

Hodně lidí ze Sudet se usadilo v Kanadě, v oblasti Peace River v Britské Kolumbii. Vytvořili si vlastní komunitu a několikrát ji zvali na různé výroční oslavy. Život tam byl hodně drsný, neměli zkušenost s farmařením, ale nic jiného tam dělat nemohli. Bohužel nejela, protože se na to necítila dostatečně silná. Za války byla v kontaktu s mnoha uprchlíky, ale pak odjela do Káhiry, poté do Bělehradu, takže do Anglie se vrátila až roku 1946.

A se svými bývalými kolegy a kolegyněmi z Prahy se stýkala?

Určitě se během války vídala s Nicholasem Wintonem a roku 1946 se v Praze konalo setkání. *(pokračování na str. 11)*

TEXTILIE JAKO UMĚNÍ

Uměleckoprůmyslové museum představuje manžele Ascherovy

Svět textilií v podání manželů Ziky a Lídy Ascherových, jak jej představuje výstava, kterou lze zhlédnout v pražském Uměleckoprůmyslovém muzeu, je nádhernou podívanou. Ale nejen to: Prostřednictvím rozmanitých artefaktů vypoovídá o lidské odvaze, nápaditosti, energii a hledání originálních řešení. A také o poválečné atmosféře, snaze zapomenout na válečné útrapy a o hledání krásy a dokonalosti

Nástěnná textilie *Ležící postava*. H. Moore, 1949.

i v obtížných časech. A jak to bývá v případech osobností, které se po nuceném odchodu z rodného Československa prosadily na Západě, lze si jen povzdechnout nad představou, jak by asi Ascherovi obohatili rozvoj místního textilního návrhářství, kdyby se dějinné události odehrály jinak...

PROTI ZAPOMNĚNÍ

Po rekonstrukci budovy muzea zde ještě nejsou k vidění oblíbené stálé sbírky, ty budou zpřístupněny až za rok, u příležitosti 135. výročí jeho založení. Mezitím nabízí budova návštěvníkům široce pojaté a nápaditě instalované tematické výstavy: v březnu skončila výstava věnovaná designům z dílen Krásné jizby, do 19. května pokračuje expozice o salonu Hany Podolské a od února probíhá výstava o díle předních světových textilních designérů, manželích Lidě a Zikovi Ascherových. Kdyby Ascherovi kvůli nacistům a pak komunistům nežili na Západě, jejich návrhy a látky by asi nosily klientky salonu Hany Podolské a ke spolupráci by nejspíš přizvali řadu těch, kdo pracovali pro Krásnou jizbu.

K vidění jsou na výstavě nejen vzory materiálů, šátky, šaty, které ožívají ve videoprojekcích a na figurínách, a pozoruhodné nástěnné textilie, ale i spousta dokumentárního materiálu: fotografie, dobové filmové záznamy, koresponden-

ce (příčemž dopisy lze nejen číst, ale dokonce jim naslouchat z reproduktorů) a film o tvůrcích. Exponáty byly zapůjčeny z archivu rodiny Ascherových z USA, ale také z Victoria & Albert Museum v Londýně, Musée Matisse ve Francii a galerie v Manchesteru. Zájemci si mohou zakoupit pečlivě připravenou vyčerpávající publikaci *Šílený hedvábník* z pera PhDr. Konstantiny

Hlaváčkové, která celou výstavu připravila (v tomto textu z ní čerpáme), a ascherovské šátky. Zkrátka: Uměleckoprůmyslové museum se snaží napravit skutečnost, že jména a práce Ziky a Lídy Ascherových u nás dosud téměř nikdo neznal, a expozici o nich pojalo štědře, pouččně a zajímavě.

RODINNÉ IMPÉRIUM

Kdo tedy byli „šílený hedvábník“ a jeho manželka? Zika (Zikmund) Ascher se narodil roku 1910 v Praze v české židovské rodině. Strýcové Jindřich a Zikmund a jeho otec Gustav Ascherovi patřili ke generaci Židů, která již mohla využít možností daných nabytými občanskými právy a emancipací a dokázala uplatnit podnikatelský duch a důvtip. Položili základy textilního impéria, které se zabývalo výrobou a dovozem módních látek a výrobků a jejich prodejem v luxusních obchodech v centru města (v Havířské ulici č. 2 a v ulici Na Příkopě) a v několika filiálkách.

Svůj první obchod s textilním zbožím otevřel Zika společně s bratrem Josefem

v roce 1933 na adrese ulice 28. října 14. Za sebou měl studia reálného gymnázia v Praze a odborné textilní školy v Brně, studijní pobyty v továrně i vojenskou službu. Firma J. a Z. Ascher se orientovala hlavně na dovoz a prodej francouzských módních látek a v relativně krátkém období šesti let (1933–1939) dosáhla stejného věhlasu jako již mnoho let fungující firmy strýců Zikmunda a Jindřicha.

Současně se Zika Ascher zabýval svým velkým koníčkem – sjezdovým lyžováním. Jezdil do Krkonoš, do Tater, závodil, stal se členem národního mužstva v alpském lyžování, patřil k nejlepším lyžařům třicátých let. V roce 1938 se stal vítězem Velké ceny Československa v alpské kombinaci, v roce 1936 se s československou výpravou účastnil zimních olympijských her v bavorském Garmisch-Partenkirchenu. Právě kvůli riskantní jízdě (dle vzpomínek jeho syna Petra bral svahy zásadně „šusem“)

Lída a Zika Ascherovi v dílně, čtyřicátá léta.

byl v tisku nazýván „šílený hedvábník“. Poslední závody v alpské kombinaci před druhou světovou válkou v roce 1939 v Tatranské Lomnici se už konaly bez Zikovy účasti.

Roku 1937 se Zika seznámil s Ludmilou Tydlitátovou z majetné pražské katolické rodiny. Lída absolvovala rodinnou školu ve Švýcarsku a obchodní školu v Grenoblu, také aktivně sportovala – byla skvělá plavkyně. Pravděpodobně na žádost Lídiny rodiny se Zika Ascher nechal 22. prosince 1938 pokřtít. Zhruba dva měsíce po křtu byli Zika s Lídou oddáni (přes velký odpor Lídiny matky, která v Zikovi neviděla žádanou partii, ale jen muže z židovské rodiny). Těsně před 15. březnem 1939 a vstupem německých vojsk do zbytku Československa odjeli do Norska na

Šátek podle Henriho Matisse.

svatební cestu a brzy odtud do Londýna. Lze předpokládat, že svatební cestu už plánovali jako útek před nacisty.

Úspěšný rozvoj firem Zikmunda a Jindřicha Aschera ukončil 15. březen 1939. Obě byly arizovány, Zikmund i Gustav zemřeli „včas“, ještě před okupací, Jindřich se svým synem Emilem byli roku 1942 deportováni do Terezína. Jindřich zemřel krátce po transportu v srpnu 1942 ve věku sedmdesáti pěti let. Stejný osud potkal i další členy Ascherovy rodiny, pokud se včas nezachránili odjezdem do exilu. Emil přežil a naživu zůstal i Zikův bratr Josef. Definitivní tečku za proslulými textilními firmami pak v roce 1948 učinil nástup komunistického režimu a znárodnování. Zika zůstal v Anglii, Josef emigroval na počátku

Ostnatý drát. Potisk látky od H. Moorea, 1946.

padesátých let a zamířil do Kanady, jejich sestra Jiřina také zůstala v Británii.

V EXILU

Zika Ascher odjel do exilu s rozsáhlou zkušeností s výrobou a prodejem látek i rozmanitými inspiracemi, které nabízel moderní československý předválečný průmysl, včetně toho, že výrobci látek spolupracovali s uměleckými návrháři. Nejznámější byla v tomto ohledu továrna Josefa Sochora ve Dvoře Králové, jenž ve dvacátých letech získal ke spolupráci Františka Kyselů, profesora Uměleckopřemyslové školy v Praze. V roce 1926 vytvořil Kysela několik návrhů tisku na šatové látky určené pro velkovýrobu. Kysela si v Sochorově továrně vyzkoušel i relativně novou tech-

niku filmového tisku k vytvoření rozměrného textilního panelu a byl označován za prvního umělce, který tento tisk využil ke vzniku uměleckého díla.

Po vypuknutí války Zika narukoval do Československé armády v Británii, ale během vojenské služby těžce onemocněl a počátkem roku 1943 byl hospitalizován s chronickou hepatitidou. Přežil jen díky americkým experimentálním lékům. Kvůli špatnému zdravotnímu stavu pak byl zproštěn vojenské služby.

První krok k umělecké práci v Anglii však neučinil Zika, ale jeho žena Lída. Na manželův popud vytvořila několik návrhů na šatové látky a nabídla je přednímu návrháři Edwardu Molyneuxovi. Tomu se po určitých výhradách zalíbily a koupil od ní celou kolekci. Ačkoli neprošla uměleckou školou, měla Lída přirozené nadání pro navrhování vzorů: na vzorcích látek na výstavě vidíme drobné květiny, napodobeniny kaligrafie, tečky, kostky, pruhy a kosočtverce v neobvyklých barevných kombinacích. Její vzory se staly ikonickým produktem firmy Ascher, k nimž se firma vracela a uváděla je pod označením Ascher Classic v různých barevných variacích, podle aktuálních módních trendů.

V roce 1942 si manželé zaregistrovali společnost Ascher (London) Ltd. s Lídou a Zikou ve funkci ředitelů. První sídlo společnosti se nacházelo na Regent Street. Po Zikově definitivním návratu z vojenské služby se již mohli oba plně soustředit na textilní práci. Dle vzpomínek jejich syna Petra byli rodiče po celý život workoholiky a práce je stále bavila. Zika byl perfekcionista a dřič, Lída díky svému šarmu obstarávala kromě vlastní práce i společenské kontakty.

MOORE, TOPOLSKI A DALŠÍ

Výstava mapuje, co všechno posléze manželé v oblasti umělecké textilie dokázali. Základem jejich práce byla vlastní tiskařská

dílna, originální design a úzká spolupráce s textilními továrnami. Zika na veškeré práce osobně dohlížel, jeho cílem bylo vyrobit tištěné látky v nejvyšší možné kvalitě v dokonalé harmonii vzoru, barvy a textilního materiálu. Skutečným průlomem pak byla spolupráce se zajímavými umělci, kteří navrhovali design šátků a látek, které se tak staly uměleckým dílem svého druhu. Výrobky se tiskly metodou filmového tisku v Ascherově dílně ve spolupráci s tiskaři italského původu, kteří patřili ve svém

Lída Ascherová, potisk šatů H. Moore, 1949.

oboru mezi nejlepší.

Ještě během války oslovil Zika dva již etablované a výrazné umělce: Henryho Moorea a polského expresionistického umělce Felikse Topolského, jenž žil v Londýně od roku 1935 a za války se stal oficiálním malířem pověřeným dokumentováním válečných výjevů (zachytil mj. bitvu o Británii). Jeho výtvarný rukopis vycházel z expresivní kresby tužkou nebo inkoustem a během několikaleté spolupráce s firmou Ascher navrhoval Topolski nejen šátky, ale také šatové a interiérové látky. Pro šátek s názvem *Londýn 1944* načrtl výjev z ulice, známý je návrh *Doprava* s množstvím chvátajících lidí, přitahoval ho i svět africké džungle.

Moore, stejně jako Topolski, patřil k oficiálním válečným umělcům. Kvůli válce se nemohl věnovat svému bytostnému umění – tvorbě rozměrných plastik –, a tak kreslil výjevy z válkou zkoušené metropole a ochotně přijal Ascherovu nabídku. Vytvořil šátek s názvem *Tři stojící postavy* ve dvou barevných kombinacích a *Rodinné uskupení*

Šátek dle návrhu Juliana Trevelyana.

s opakujícím se vzorem na pozadí neutrálních odstínů béžové, hnědé a černé. Jakkoli se jedná jen o šátky, oba návrhy vyzařují sílu a monumentalitu, které známe z Mooreových soch. Moore navrhl pro firmu i potisk látek: k neúspěšnějším prý paradoxně patřil design z roku 1946 nazvaný *Ostnatý drát*.

(pokračování na str. 15)

LŮČ SVETLA V TMAVEJ NOCI

K prezidentskej voľbe ve Slovenskej republike

V marci 2019 slovenskí voliči priamou voľbou rozhodovali o mene osoby, ktorá sa na najbližších päť rokov stane hlavou štátu. Priama voľba prezidenta môže rozhodnúť o víťazovi už v prvom kole, pokiaľ niektorý z kandidátov získa viac ako „polovicu platných voličských hlasov“. Formulácia o platných voličských hlasoch síce nie je jednoznačne vykladaná, ale v praxi spravidla vzniká situácia, že žiaden z kandidátov na prezidenta nezíska v prvom volebnom kole ani polovicu odovzdaných hlasov. Litera zákona tento prípad rieši druhým kolom volieb, do ktorého postúpia z prvého kola dvaja kandidáti z najväčším počtom hlasov a víťazom druhého kola (a teda prezidentom) sa stáva ten, kto získa väčšinu odovzdaných hlasov druhého kola.

Do prezidentských volieb sa v roku 2019 prihlásilo 15 kandidátov, dvaja odstúpili ešte pred voľbami a zvyšných trinásť (dve ženy a jedenásť mužov) tvorilo veľmi široké politicko spoločenské spektrum. Boli v ňom aj málo známe, alebo celkom neznáme osoby, spoločensko politickí exoti, ktorých motiváciu k účasti na voľbách ťažko odhadnúť (recesia, snaha o zviditeľnenie a pod.), ďalej bývalí aj súčasní politici, dvaja smutne známi extrémisti (bývalý „vodca Slovenskej pospolitosti“ a dnes parlamentný poslanec a predseda neonacistickej Ľudovej strany Naše Slovensko Marián Kotleba a jeho konkurent, bývalý predseda Najvyššieho súdu a bývalý minister spravodlivosti vo vláde Roberta Fica Štefan Harabin) a napokon aj politickí nominanti parlamentných aj mimoparlamentných strán. Pre stručnosť uvediem len kandidátov, ktorí získali v prvom kole volieb viac ako päť percent hlasov: František Mikloško (získal 5,7 % odovzdaných hlasov), Marián Kotleba (10,4 %), Štefan Harabin (14,4 %), Maroš Šefčovič (18,7 %) a napokon Zuzana Čaputová so ziskom viac ako 40 % odovzdaných hlasov.

ZUZANA ČAPUTOVÁ

Jasným víťazom prvého kola sa tak stala Zuzana Čaputová, 46ročná právnička a advokátka, ktorá sa pred viac ako desiatimi rokmi zviditeľnila v environmentálnom súdnom spore ohľadne ilegálne prevádzkovanvej skládky odpadu v jej

rodnom meste Pezinok. V tomto spore vystupovala proti podnikateľovi Mariánovi Kočnerovi, dnes sediacemu vo vyšetrovacej väzbe a obvinenému (okrem iných zločinov) aj z objednávky vraždy novinára Jána Kuciaka a jeho priateľky Martiny Kušnírovej (viď *Rech*, apríl 2018, str. 3). V tom čase sa dostala aj do sporu s predsedom Najvyššieho súdu Štefanom Harabinom (ktorý bol v marcových voľbách jedným z jej rivalov – neúspešných kandidátov na prezidenta). Čaputová nakoniec súdny spor vyhrala. Za svoje environmentálne aktivity bola v apríli 2016 ocenená významnou medzinárodnou Goldmanovu cenou. Udeľuje sa od roku 1990 a jej súčasťou je finančná podpora 175 000 dolárov.

Čaputová kandidovala za podpory mimoparlamentnej dvojice strán Progresívne Slovensko a Spolu. Spočiatku boli jej šance nepatrné a sama pripúšťala, že v prípade, že by hrozil prechod Štefana Harabina do druhého kola volieb, tak sa svojej kandidatúry vzdá v prospech demokratickeho a proeurópskeho kandidáta, aby zabránila tejto alternatíve. Jej preferencie začali prudko narastať po prvých televíznych dueloch medzi kandidátmi na prezidenta. V TV diskusiách sa prejavili jej prednosti: má výborný prejav, hovorí jasne, kľudne a zrozumiteľne, pôsobí na politika neobyčajne úprimne a ľudsky. Netaktizuje, je priama a otvorená, nie je konfrontačná, ale jasne sa vymedzuje. Nemá problém vyjadriť sa k témam ako fašizmus, popieranie holokaustu a odmietanie konšpiračných teórií. Otvorene poukazuje na katastrofálny stav slovenskej justície (ktorej symbolom je práve Štefan Harabin). Zasadzuje sa za rešpektovanie práv menšín. Je rozvedená matka dvoch dospelých dcér, má partnera, ktorého predstavila novinárom a verejnosti.

KAMPAŇ

Bratislavská židovská komunita mala možnosť zoznámiť sa s pani Čaputovou počas neformálnych stretnutí židovskej komunity s osobnosťami verejného života. Tieto stretnutia sa konajú z iniciatívy

čestného predsedu ÚZ ŽNO prof. Pavla Traubnera a sú známe ako „židovské fórum“. Spomenuté stretnutie sa uskutočnilo ešte 24. februára a pani Čaputová využila návštevu obce na prezentovanie svojho životného príbehu. Povedala aj to, že si je vedomá špecifik židovského osudu na Slovensku, že má medzi svojimi priateľmi viacerých so židovským pôvodom a že aspoň v hrubých rysoch pozná príbehy, ktoré prežili rodičia a starí rodičia jej židovských priateľov. Jej vystúpenie urobilo na prítomných veľmi dobrý dojem, hovorila úprimne, citlivo a ústretovo.

Prezidentská kampaň na Slovensku nie je ani zďaleka „fair-play“. Na prezidentských kandidátov sa vylievajú veďrá špiny, prekrúcajú sa ich slová, vytvárajú sa konšpirácie, vymýšľa sa minulosť, ktorá nemá styčné body s rea-

Zuzana Čaputová. Foto archiv.

litou. Stretla sa s tým aj pani Čaputová. Jej protikandidáti ju obviňovali, že podporuje prijímanie migrantov na Slovensku, je extrémne liberálna, stavia sa za práva sexuálnych menšín a napokon sa objavilo (na sociálnych sieťach) aj „vážne obvinenie“ z jej židovského pôvodu. Konšpiračný a antisemitský časopis *Zem a vek* pohotovye pridalo fotografiu Zuzany Čaputovej, na ktorej bola pomocou počítača zmenená jej vizáž tak, aby mala „židovský“ nos.

Nebol to ojedinelý útok, do predvolebnej kampane sa zapojil aj katolícky prelát, trnavský arcibiskup Ján Orosch, ktorý počas kázne varoval katolícku verejnosť, že ak niekto bude voliť „ultraliberálnu“ kandidátku na prezidenta, tak sa dopustí „ťažkého hriechu“.

VÍŤAZKA

Ako je z výsledkov prvého kola volieb zrejme, do druhého kola postúpila Zuzana Čaputová a Maroš Šefčovič. Šefčovič je 53ročný kariérny diplomat, absolvent prominentnej moskovskej diplomatickej ško-

ly MGIMO, ktorá vychovávala sovietskych diplomatov, bývalý slovenský veľvyslanec v Izraeli a v súčasnosti podpredseda Európskej komisie pre energetickú úniu. Začiatkom roku 2019 prijal ponuku vládnej strany Smer – Sociálna demokracia kandidovať na úrad prezidenta s podporou Smeru. Táto podpora sa však ukázala ako problematická. Jeden z komentátorov ji prirovnal k železnej guli, ktorú odsúdenec v cele ťahá za sebou. Sám Šefčovič sa pokúšal vydávať za nezávislého kandidáta, avšak komentári aj verejnosť ho vnímali ako kandidáta Smeru.

Druhé kolo sa uskutočnilo 30. marca. Volebné miestnosti sa uzavreli o 22 hod. a štatistický úrad začal zverejňovať prvé výsledky, ktoré sa postupne spresňovali. Už pred polnocou bolo jasné víťazstvo Zuzany Čaputovej, ktorá získala z odovzdaných hlasov viac ako 58 %, zvyšok, necelých 42%, získal jej protikandidát.

Teritoriálne rozloženie volebných výsledkov ukazuje, že zisk Zuzany Čaputovej stúpá smerom z východu na západ. Najslabší výsledok dosiahla v prešovskom kraji (49 %), zatiaľ čo v bratislavskom kraji získala viac ako 75 % hlasov. Z toho môžeme predikovať, že ak by v súčasnosti jestvovalo Československo, tak Čaputovej volebný zisk by v Prahe prekročil sto percent, čo je vízia, ktorá snáď poteší niektorých čitateľov *Roš chodešu*. Menej potešení by však boli z hlasov, ktoré ešte počas prvého kola volieb získali dvaja extrémisti Štefan Harabin a Marian Kotleba. Spoločne získali viac ako štvrtinu odovzdaných hlasov, predstavuje to približne 531 tisíc voličských hlasov.

Prezidentské voľby skončili dobre, Slovensko opätovne ukázalo svoju lepšiu tvár. Platí však aj to, že zázraky nemôžeme očakávať. Právomoci prezidenta sú ústavou ohraničené a v mnohých smeroch reprezentatívne. Parlamentné voľby, ktoré môžu vygenerovať nové rozloženie výkonnej moci, sú plánované na budúci rok. Súčasná politická situácia v nikom nezbudzuje optimizmus. Ťažko sa o tom píše, avšak krátku vsuvku si dovoľm: V posledných týždňoch sme svedkami toho, ako politici Smeru, ktorí tvrdia, že sú sociálnodemokratickou stranou, otvorene chvália stranu neonacistu Kotlebu a hlasujú spoločne s jeho poslancami. Ale napriek všetkému môžeme nedávno skončené prezidentské voľby na Slovensku popísať vetou: Objavil sa lúč svetla uprostred tmavej noci.

JARO FRANEK

ZIMA V PRAZE

(dokončení rozhovoru ze str. 7)

Prijeli na ňej Doreen, Nicholas a Martin Blake. Další život Trevora Chadwicka byl poněkud nestálý a myslím, že se s ním znovu nesešla, ale mám několik dopisů, které jí napsal. Když Doreen musela odjet z Prahy, ujala se její práce Kanadaanka Beatrice Wellingtonová a s tou se několikrát v letech 1939–1940 viděla.

Vídali jste ji jako dítě často? Jak byste ji charakterizoval? Vyprávěla rodině a přátelům o tom, co dělala v Praze?

Byla sestra mého otce, a když se rodiče rozvedli, pobýval jsem s ní často jak v Anglii, tak v Ženevě, kde nějaký čas pracovala a měla k dispozici byt. O práci v Praze nemluvila nikdy, ani o tom, co dělala v Káhiře a v Bělehradě během druhé světové války. Já se jí nikdy neptal, protože jsem si myslel, že poté, co dostudovala Oxford, zahájila akademickou dráhu, která vyvrcholila tím, že se stala profesorkou na Londýnské univerzitě. Pracovala také pro OSN v New Yorku a v Ženevě. Napsala spoustu knih o ekonomické stránce zemědělského hospodaření a o pozemkové reformě. To byla její akademická specializace, o pozemkové reformě psala i pro OSN. Kromě *Zimy v Praze*, rukopisu, který neměla publikovat, o své humanitární práci nic nenapsala.

Víte, ona byla povahou spíše uzavřená, samotářka. Měla hodně přátel, ale raději žila sama. Určitě měla velmi vysoká profesní měřítka. Pamatuji si, že když jsem studoval Cambridge, stěžovala si, že jí jakási americká univerzita nutí dávat nejlepší známky i studentům, kteří dle jejího názoru rozhodně neměli na takové ocenění nárok.

Spoustu energie věnovala pomoci lidem v tísní. Měla pocit, že na tomto poli uspěla?

Podle jejích deníků bych řekl, že ano. Ale nalezl jsem tam i občasné zmínky, co všechno se mohlo udělat lépe, aby pomohla více lidem. Ale to už viděla zpětně. Totéž lze cítit z poznámek psaných poté, co se vrátila z Bělehradu v roce 1946. Zpětně si myslela, že UNRRA mohla udělat víc, aby pomohla zajistit jídlo pro Jugoslávce.

Sledovala poválečný vývoj v Československu – a podílela se i na pomoci uprchlíkům po komunistickém puči roku 1948?

Těm už nepomáhala, ale několikrát navštívila střední Evropu, když spolupracovala s časopisem *New Statesman*. Novinářská akreditace jí umožnila cestovat do řady zemí, kam Britové nemohli, do Polska, Bulharska, Maďarska... I když se o systém zemědělských družstev zajímala, pochopila, že kolektivizace není to pravé.

Jaký byl osud jejího rukopisu *Zima v Praze*?

Zimu v Praze napsala poté, co se v dubnu 1939 vrátila do Anglie. Napsala to pro sebe a nikdo ji nepožádal, aby to vydala. V šedesátých letech spolupracovala s Robertem Stopfordem, který popsal své zkušenosti z Runcimanovy mise a z práce v Praze v letech 1938–1939. Stopford doufal, že by mohla vzniknout kniha, v níž by byly jak jeho, tak Doreeniny texty. Poté, co Doreen zemřela a pro případ, že kniha nevyjde, uložil rukopis a všechny své záznamy do Imperiálního válečného muzea v Londýně, kde také zůstaly. Jeho složka zahrnuje i jednu kopii *Zimy v Praze*, vyšla o několik let později, ale jen časopisecky. Doreen ji vlastně publikovat ani neplánovala.

O existenci tohoto rukopisu jsem nevěděl, spatřil jsem ho až někdy v devadesátých letech. Má matka se s Doreen hodně přátelila a stala se i správkyní její pozůstalosti. V té se nacházely její záznamy včetně rukopisu *Zimy v Praze*.

Příběhy uprchlíků a dětských transportů byly hojně popsány. Spoustu knih napsali uprchlíci sami, hlavně lidé ze Sudet, kteří přišli do Kanady. O Nicholasi Wintonovi napsala jeho dcera Barbara a Věra Gissingová. Pořád lze najít spoustu materiálu: nachází se v britském Národním archivu, v Imperiálním válečném muzeu v Londýně a také v kanadské Ottawě. Já jsem na základě deníkových záznamů a dalších materiálů napsal o Doreen knihu, v Anglii by měla vyjít letos v srpnu. Měl jsem to štěstí, že jsem ještě zastihl takové lidi jako Nicholase Wintona a několik „dětí“, které se zachránily díky kindertransportům: Věru Gissingovou, Joea Schlesingera, z něhož se v Kanadě stal přední novinář, a další.

Co by asi vaše teta říkala současnému politickému a společenskému vývoji v Evropě?

Předpokládám, že by byla zděšená. Ale těžko mluvit za někoho, kdo nemůže odpovědět sám.

ALICE MARXOVÁ

VARŠAVSKÝ KOLOTOČ

aneb Co je a co není ve Varšavě k nalezení

Přepadení Polska nacistickým Němcem a Sovětským svazem v září roku 1939, rychlá porážka polské armády a konec samostatnosti Polské republiky znamenaly ve svých důsledcích také

Pomník hrdinů varšavského ghetta.

zkázu polských Židů, do té doby nejpočetnější židovské menšiny v Evropě (3,5 milionu). V samotné Varšavě představovalo 370 tisíc Židů, kteří tu na počátku druhé světové války žili, 30 procent všech obyvatel hlavního města. To všechno se mělo rychle změnit. V listopadu 1940 vytvořili nacisté z malé části města ghetto, nechali ho postupně obehnat třímetrovou zdí a varšavské Židy do něho nahnali. Zakrátko žilo nebo spíš živořilo na prostoru 2,6 km² okolo 450 000 Židů, z Varšavy i z dalších míst. Jak v těchto strašných podmínkách žili, trpěli a umírali, je věrohodně zachyceno v *Deníku varšavského ghetta*, který si vedl od roku 1939 až do své sebevraždy v červenci 1942 předseda židovské obce ve Varšavě Adam Czerniaków. V okamžiku, kdy začali nacisté obyvatele ghetta každodenními transporty posílat na smrt do vyhlazovacího tábora v Treblince, Czerniaków svůj nerovný zápas o přežití varšavské židovské komunity ukončil dobrovolnou smrtí. Co následovalo, byla už jen postupná zkáza, již padlo za obět' až na malé výjimky celé ghetto. V dubnu 1943 se jeho osud naplnil – heroické povstání, které v ghettu proti obrovské přesile nacistů zahájili

jeho poslední obyvatelé, bylo brutálně potlačeno, poslední obránci povražděni a domy zapáleny a zbořeny.

Ale ani celé město nepotkal o mnoho lepší osud. Zhruba o rok později, 1. srpna 1944, vypuklo ve Varšavě další povstání. Jeho cílem bylo osvobodit město ještě před příchodem Rudé armády a zabránit Stalinovi ustanovit prosovětskou vládu. Ale vzbouřenci, kteří marně očekávali pomoc zvenčí, byli okupačními jednotkami přes nesmírnou udatnost poraženi. Himmler vydal německým jednotkám rozkaz ke zničení města a likvidaci jeho obyvatel. Varšava byla prakticky srovnána se zemí, na 200 tisíc obyvatel bylo zabito, ostatní museli město opustit. Když vstoupily do města sovětské jednotky, které ze svých pozic nedaleko za Vislou zkáze Varšavy nečinně přihlížely, ocitly se v nekonečných dýmajících rozvalinách.

DENÍK

Poté, co nakladatelství Sefer na konci minulého roku *Deník* Adama Czerniakówa vydalo, dohodli jsme se s jeho překladatelem Jiřím Červenkou, že se v dohledné době do Varšavy vydáme a pokusíme se najít a navštívit jeho dějiště, varšavské ghetto. Místo, které z práce na překladu i z korektur a redigování zprostředkovaně celkem dobře známe, i když současně víme, že neexistuje. Stává se ale, že něco přetrvává a zbude i tam, kde je to prakticky vyloučeno. Atmosféra, jméno ulice, vzpomínka... Ostatně Varšava existuje. Její historický střed, kompletně pobořený během povstání, figuruje od roku 1980 na seznamu světového dědictví UNESCO. Ať už je to fantom nebo ne, vidělo ho na vlastní oči hodně lidí. Co když i židovská Varšava zcela nezmizela, nebo se naopak znovu do něčeho zhmotnila? Za pokus to stojí.

VARŠAVA

Varšava jako taková ze světa nezmizela v žádném případě. Je to evidentní hned poté, co cestující z Prahy po osmi hodinách jízdy vystoupí na centrálním nádraží a rozhlédnou se. První, co vidí, je Palác kultury a vědy, vybudovaný v letech 1952–1956 jako „dar národů Sovětského svazu“ Polsku. Má 42 poschodí, vysoký je 231 metrů a je v něm více než 3000 místností. Také jeho budování mělo babylonské rozměry: stavělo ho 3500 sovětských dělníků. Jeho zmenšenou variantou je ostatně bývalý hotel International v pražských Dejvicích. Každopádně je nejvyšší budovou Varšavy a už několikrát se řešilo, zda ho jako symbol nesvobody poválečných časů nezbořit. Dnes ho obklopují další, o něco nižší výškové stavby. Jedna z nich je dílem známého polsko-amerického architekta Daniela Libeskinda. V současné době stojí ve městě už 24 budov, které výškou přesahují sto metrů, a mají tedy nárok na hrdý název mrakodrap.

Město, které má už téměř 1 800 000 obyvatel, je v dnešní podobě z naprosto rozhodující části postaveno právě v letech, které Palác kultury a vědy na jedné straně a Libeskindův obytný mrakodrap na straně druhé časově vymezují. Stavěly se široké ulice a třídy, dostávaly jména po těch, které byly spojeny s předválečnou Varšavou, a tak se dnes znovu

Vyznačení hranice varšavského ghetta.

můžeme projít po Marżałkowské, jedné z hlavních ulic centra, po Jeruzalémských alejích (Aleje Jerozolimskie), neobyčejně dlouhou ulicí Koszykową, je tu k dispozici ulice Vlčí (Wilcza), Pěkná (Piekna) a mnohé další. Všechny jsou zalidněné a živé, všechny jsou ovšem také poplatné době, ve které byly znovu postaveny. Byla to zvláštní doba, plná

zklamání a přese všechno i nadějí, a návtěvník, v mém případě tady snad až příliš ovlivněn tím, co si přečetl i co se mu vybavuje z vlastní zkušenosti, to cítí a sleduje s jistou tísnivou nostalgií. Jako by všechno znovu ožilo, ale vzkříšení současně jako by se nekonalo.

GHETTO

Aleje Jana Pavla II., papeže a velké postavy polské historie, tudy také vedou, a to překvapivě tam, kam směřujeme i my, do prostoru bývalého varšavského ghetta. Vedou skrze Muranów, kde se od 19. století rozkládala velká židovská čtvrť se spoustou modliteben, obchůdků a chudých Židů. Jedna z ulic se stále jmenuje Krochmalná, místo, kde v čísle 10 bydlel s rodiči Isaac B. Singer a kde se odehrává řada jeho příběhů, jiná Chłodná, ta Chłodná, nad kterou vedl dřevěný most, spojují „Malé“ a „Velké“ ghetto, jsou tu Nalewki, ulice Grzybowská, ve které bylo sídlo obce v dobách ghetta a kde si Czerniaków psal poznámky do deníku, ulice Ludwika Zamenhova, tvůrce mezinárodního jazyka esperanto, ulice Miła... Přibyla také nová jména – ulice Mordechaje Anielewicze připomínající velitele Židovské bojové organizace, který vedl povstání v ghettu a zahynul tam ve svých 24 letech v ulici Miła, ulice Józefa Lewartowského, představitele komunistického křídla židovského odboje, jenž rovněž zahynul v ghettu.

Jména vypisují a ohraničují historii zkázy, utrpení i odporu. Nedaleko odtud pak vede také alej Solidarity, připomínající zase jiný boj za důstojnější život a svobodu. Ve Varšavě se vůbec hodně bojovalo.

Na konci ulice Mordechaje Anielewicze, tam, kde se protíná s ulicí Okopowou, se rozkládá jedna z mála zachovaných památek na židovskou Varšavu – židovský hřbitov. Byl založen v roce 1806 a informační tabule udává, že je na

Židovský hřbitov v ulici Okopowá.

něm pochováno více než 200 tisíc osob. Sloužil k pohřbům během války a slouží dosud. Czerniaków, který je zde pochován, si do deníku zaznamenal:

„4. I. 1940 – Ráno obec. Včera byli při hledání briliantů na pražském hřbitově podruhé zbiti zaměstnanci. Do úřadu

přišel Rinde (Bote) se zraněním oka, které utrpěl na Nalewkach, a Wasserman s nosem rozbitým davem na Teatralním nám., když bránil Žida týraného týmž davem.

11. VIII. 1940 – Navštívil jsem hřbitov při ul. Okopowá. Porada s SS ve věci spolků, které byly oficiálně rozpuštěny. Úvaha na hřbitově. Dají nám po-

Kolotoč v Ogródu Krasieńskich.

koj aspoň tady? Opravený pomník prababičky. Místo stromů – akáty a býlí.

30. VI. 1942 – Na hřbitov dnes došla instrukce z velitelství Schutzpolizei, aby byly zastaveny práce na hromadném hrobě. Místo toho se mají lidé s lopatami dostavit zítra v 1 hod. na Schutzpolizei.“

Tolik Czerniaków. Leží tu vedle své manželky, nedaleko je pochován Zamenhof a v sektorech, rozdělených podle stupně ortodoxie, cadikové nejruznějších chasidských dvorů, rabíni, kantoři, vojáci, profesoři i lékaři a ti, kteří zemřeli nebo byli zabiti ještě tady, v ghettu. V roce 2009 tu byl pochován také Marek Edelman, jeden z velitelů povstání v ghettu a jeden z mála, kteří ho přežili. A také spisovatel Julian Strykowski (1996), autor knihy *Hosťinec (Austeria)*, vydané v Seferu v roce 2011.

HRANICE GHETTA

Jak bylo řečeno, z ghetta nezůstalo takřka nic. Ovšem znovu to není tak úplně pravda – zůstaly jeho hranice. Byly na-

cisty striktně vymezeny a my je můžeme při svém bloudění minulostí i současností celkem dobře sledovat. Jsou zakresněny v plánech vnitřní Varšavy, ale nejen to: jsou místy mosaznými pásy vyznačeny i přímo v těch místech, kudy třímetrová vnější zeď ghetta vedla. Jedním takovým místem je okraj Ogródu Krasieńskich, krásné zahrady obklopující

barokní palác, kterou obyvatelé Varšavy rádi navštěvovali a navštěvují. Židům byla nepřístupná, ale hranice mezi osudem zlým a strašným tady byla dobře patrná. Procházeli jsme zahradou a bylo tam také dětské hřiště a u něho malý kolotoč, na kterém se vozily děti. Pan Červenka, který překládá a zná polskou poezii, se díval a připomněl báseň Czesława Miłosze nazvanou *Campo di Fiori*. Ta je věnována především osudu Giordana

Bruna a odehrává se v Římě, ale náhle se tam objevují sloky, které patří sem, do zahrady Krasieńských a časů ghetta.

Na Campo di Fiori jsem myslel,
když točil se varšavský kolotoč
krásného jarního večera
za zvuků veselé hudby.
Výstřely za hradbou ghetta
tlumila rozverná písnička
a pára vzlétala vysoko,
vysoko k jasnému nebi.

Vítr čas od času přinesl
z hořících domů mrak sazí,
které pak chytali ve vzduchu
lidé na kolotoči.
Děvčatům nadzvedl sukně
ten vítr z hořících domů,
davy se vesele bavily
v tu pěknou varšavskou neděli.

Někdo snad spatří v tom výčítku,
že se lid římský a varšavský
veselí, miluje, kšeftuje,
zatímco hranice hoří.
Jiný zas vyčte tu myšlenku
o tom, jak vše lidské pomíjí,
upadá v nepaměť, jež roste,
ještě než plameny zhasnou.

(pokračování na str. 20)

POZOROVAT A PŘEMÝŠLET

O dokumentárních snímcích fotografa Augusta Sanderera

V pařížském Muzeu šoa, Mémorial de la Shoah, v pařížské čtvrti Marais proběhla před rokem fotografická výstava s názvem *Persécutés / persécuteurs* (Pronásledovaní / pronásledovatelé).

Autor vystavených snímků **AUGUST SANDER**, avantgardní portrétní a dokumentární fotograf, patřil k představitelům německé nové věcnosti a řadí se k zakladatelům dokumentárního stylu fotografie. Výstava představila jen část jeho rozsáhlého díla: cyklus portrétů, které Sander pořídil v Německu v období třetí říše. Nyní proběhla francouzským tiskem zpráva, že o pařížskou výstavu projeví zájem i kurátoři v Lyonu a v dalších městech.

OBĚTI A PRONÁSLEDOVATELÉ

Německý fotograf August Sander se narodil 17. listopadu 1876 v Herdorfu v Porýní-Falci, v městečku, jehož obyvatelé se živili v místních železnorudných dolech. Pracoval tam i Augustův otec a nastoupil tam i August. Když August vypomáhal fotografovi, jenž pracoval pro těžební společnost, práce ho zaujala a naučil se techniku. S podporou strýce si pak koupil vybavení a zařídil temnou komoru, jako fotograf pak už pracoval během vojenské služby a fotografování vnímal jako životní profesi.

Na počátku dvacátých let 20. století vstoupil v Kolíně nad Rýnem do Skupiny progresivních umělců a začal dokumentovat současnou společnost – cyklus těchto snímků nazval *Tvář naší doby* (později jej přejmenoval na *Lidé 20. století*). Německou společnost

v době výmarské republiky ztvárnil ve fascinujících fotografických portrétech i malých podobenkách. Poprvé byla část cyklu, asi stovka fotografií, představena na výstavě na podzim roku 1927 v Kolíně nad Rýnem. Expozice tehdy vyvolala obrovský zájem, který dodal Sanderovi odvalu i chuť pokračovat v načatém díle. A pro úplnost dodávám, že v roce 1929 vyšel cyklus *Tvář naší doby* i jako publikace s předmluvou Alfreda Döblina. Nacisté ji pak odsoudili spolu s dalšími zakázanými knihami ke spálení na hranici a Sanderovy snímky se nesměly publikovat: jeho dokumenty neodpovídaly nacistické představě o vyvolených bytostech.

Přibližně z roku 1938 pocházejí díla, na kterých Sander zachytil pronásledované Židy a další osoby, které se staly terčem brutální perzekuce, tj. pronásledované, ale jeho objektiv zaměřil i na jejich pronásledovatele. Právě tento oddíl byl vystaven v Paříži.

August Sander. Foto: Gunther Sander, asi 1956.

Člen Leibstandarte SS. Foto A. Sander, 1940.

přivřezence a její oběti. V oddíle nazvaném *Poslední lidé* jsme viděli snímky politických vězňů, mezi nimiž zvláště vynikla známá fotografie polonahého muže. Sander však zachytil i dělníky nuceně nasazené na

práci v Německu a portréty nešťastníků, kteří čekali na transporty. Mezi exponáty byla i řada portrétů malého formátu zobrazujících osoby, jejichž totožnost nebyla nikdy zjištěna: žena v tmavém oblečení s perličkami na krku, jiná žena bezradně sedící s rukama v klíně, dvě dívky se mlčky a rozpačitě dívají do objektivu a v jiném záběru sedí sklíčený muž na pařezu, tuší, že ho čeká jen něco neblahého, tragického.

Mezi fotografiemi pronásledovatelů jsme naopak viděli vojenské šarže, dobře živěného muže ve vojenském mundúru, pohledného mladíka v brýlích v povýšeném postoji a v uniformě SS. Portrétní snímky obětí a jejich pronásledovatelů byly umístěny ve stejné výstavní síni na protilehlých stranách. Kontrast byl nápadný, zarážející... A návštěvník vůbec nemusel vyznávat žádnou speciální teorii o lidských typech, aby si pomyslel své, přinejmenším to, že nitro člověka jeho fyziognomie neutají.

Politický vězeň. Foto Erich Sander, léta 1936–1940.

Mezi exponáty byly i rodinné snímky a portréty blízkých přátel Augusta Sanderera z uměleckých kruhů, německých proletářských intelektuálů a umělců, kteří většinou patřili k protagonistům Skupiny progresivních umělců: francouzský spisovatel Tristan Rémy, grafik Gerd Arntz, malíř a sochař Otto Freundlich i známý malíř geometrických obrazů Franz Wilhelm Seiwert.

August Sander zemřel před pětadesáti lety, v dubnu 1964, v Kolíně nad Rýnem. Posledních dvacet let svého života pokračoval v práci na cyklu *Lidé 20. století*, nově ho třídil a upravoval a pořádal svůj archiv (tedy to, co z něj zbylo).

ERICH SANDER

Autor do oddílu *Pronásledovaných a pronásledovatelů* zahrnul také fotografie své

ho neméně nadaného syna Ericha. Byl nejstarší ze tří Sanderových dětí, narodil se roku 1903 a na svět přišel s lehkou malformací levé nohy. Na jaře v roce 1910 se Sanderovi přestěhovali do Kolína nad Rýnem, a tam se Erich začal výrazně politiky angažovat. Velký vliv na něho měl jeho profesor na střední škole, socialista Paul Burfeind, konečně i jeho otec August, jenž byl přesvědčeným sociálním demokratem. Erich vstoupil již v roce 1922 do Ligy mladých německých komunistů a v říjnu 1932 byl zvolen do čela Německé socialistické dělnické strany (SADP). Na podzim roku 1934 ho zatklo gestapo a v květnu 1935 byl odsouzen na deset let do vězení.

Pracoval na vězeňské ošetrovně a dostal příkaz dělat fotografie odsouzců pro vězeňskou kartotéku. Erich této příležitosti využil a začal tajně pořizovat i vlastní fotografie, dokumenty o vězeňském životě i utrpení. Jeho snímky na výstavě zachycují duševně nemocné, šilence a umírající. Negativy se vynášely jako motáky a předávaly jeho otci, který stejnou cestou posílal synovi potřebný materiál a zprávy. Sám nesměl své fotografie publikovat a uvězněného syna již nespatriil. Erich zemřel v březnu 1944 na akutní infekci poté, co mu byla odepřena lékařská pomoc.

Erichovo dílo a dopisy se staly historickým dokumentem nejen o poměrech odpůrců režimu v německé věznici, ale i o Sanderově rodině, o nesmírné obětavosti, odvaze a lásce. August Sander celý život tvrdil, že nejdůležitější v lidském životě je „dívat se,

Pronásledovaná. Foto: August Sander, 1938.

pozorovat a přemýšlet“. Jeho syn Erich za své poznání drazé zaplatil, a August sám, jakkoli se po válce dočkal výstav, publikací i ocenění, svou sbírku v celé šíři během života veřejně nepředstavil. Učinili tak až jeho potomci.

LADISLAVA CHATEAU

TEXTILIE JAKO UMĚNÍ

(dokončení ze str. 9)

Drát se tu stává grafickým prvkem, který přetíná barevné obrazce jako jakási surreálná křehká mříž. V Paříži pak Zika Ascher získal ke spolupráci Henriho Matisse či Andrého Deraina.

ŠATY Z PADÁKU ČI FÁČOVINY

Po válce, v padesátých a šedesátých letech, už obliba a sláva firmy Ascher jen stoupala: prosadili se jako výrobci, kteří chtěli zákazníkům přinášet kvalitní a nápadité látky, které se i dobře nosily a – s výjimkou modelů pro haute couture – nebyly finančně přemrštěné. Do vysoké módy vnesli květinové vzory (pokládáné dříve za ordinární), vzory inspirované detaily obrazů slavných děl (mj. *Velkou vlnou* od Kacuška Hokusaie) či domorodým uměním, motivy divokých zvířat a lidových vzorů. Stále přicházeli s něčím novým a díky nim se pro kvalitní návrhy začalo

používat nejen čisté hedvábí, ale v poválečné nouzi také padákové hedvábí (z armádních zbytků), viskóza a dosud přehlížená (jako „příliš obyčejná“) bavlna, a později dokonce zdravotnická fáčovina a plast. Zika byl první, kdo začal experimentovat s technikami, které se staly normou: použil směsici umělých vláken a přírodních materiálů, čímž vlněné oděvy odlehčil. Vrátil do „oběhu“ například žinylku, již dodal lehkost přiměsí nylonu. Jeho výrazné a přitom elegantní látky z nejrůznějších materiálů nosily členky britské královské rodiny, filmové hvězdy i obyčejné smrtelnice.

GOBELÍNY

Co návštěvníky na výstavě určitě upoutá, je nástěnný panel s přehledkou uměleckých šátek z dílny předních soudobých umělců. Je to ukázka z výstavy, kterou Ascher uspořádal na podzim 1947 v Londýně. Tyto

Squares (Čtverce, jak Ascherovi šátky označovali) představila londýnská Lefevre Gallery: bylo to poprvé, kdy se kolekce textilií představila jako umělecké dílo. Mezi návrháři nebyli jen zmíněný Henry Moore, ale celá řada dalších slavných jmen, mj. Jean Cocteau, André Derain, Óscar Domínguez, Barbara Hepworthová, Henri Matisse či Ben Nicholson. Výstava pak putovala Evropou a Amerikou a dostala se i do Prahy. Organizace výstavy se ujal Zikův bratr

Lida Ascherová: tisk na padákové hedvábí.

Josef, společně se Spolkem výtvarných umělců Mánes. Bylo to v prosinci 1947, pár měsíců před komunistickým pučem.

Asi nejpůsobivější jsou však zřejmě rozměrné nástěnné textilie připomínající gobelíny. Roku 1948 je vytvořili Henri Matisse a Henry Moore, každý návrh byl vyroben po třiceti kusech. Matisse se nechal inspirovat nebem a mořem, Moore ztvárnil svůj oblíbený motiv stojících a ležících postav.

Zatímco Lida Ascherová se změny režimu nedočkala (zemřela roku 1983), Zika oslavil své osmdesáté narozeniny ve svobodné Praze. Pracoval téměř do smrti, se synem Petrem a jeho rodinou i lyžoval; v roce 1987 si

Šátek dle Alexandera Caldera.

užil retrospektivní výstavu, již uspořádalo Victoria & Albert Museum v Londýně pod názvem *Ascher: Fabric, Art, Fashion*. Zemřel v prosinci 1992 ve svém londýnském domě. Autoři nekrologů se shodli na tom, že odešla jedna z největších osobností textilního designu 20. století, „král barev“ či „vládce tisku“.

Výstava v pražském Uměleckoprůmyslovém muzeu je přístupná až do půle září a koná se k ní řada doprovodných akcí (viz www.upm.cz).

ALICE MARXOVÁ
S použitím textu z knihy Šílený hedvábník. Fotografie © Peter Ascher Family Archive.

IZRAELSKÝ PARADOX

Nová kniha Josiho Kleina Haleviho

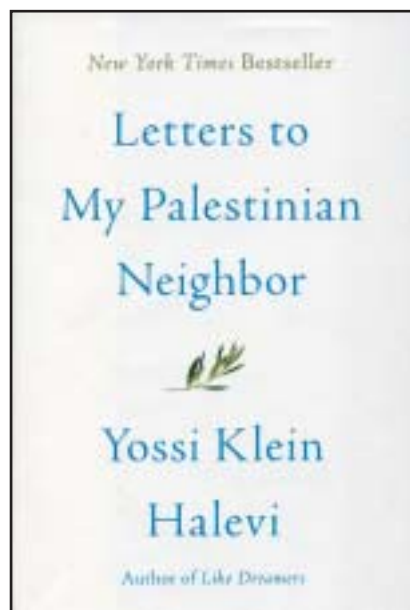
Novináře, komentátora a spisovatele **JOSIHO KLEINA HALEVIHO** nemusíme našim čtenářům asi představovat. Jeho prvotinu, *Vzpomínky židovského extremisty*, vydal Sefer r. 2001. V *Rch* jsme recenzovali další Haleviho knížku *Na prahu rajské zahrady. O hledání Boha s křesťany a muslimy ve Svaté zemi* (2/2007) a před dvěma lety (*Rch* 6/2017) jsme představili knihu *Jako ve snu*, novinářsky pojatou kroniku, v níž na základě osudů sedmi výsadkářů, kteří se během šestidenní války podíleli na dobytí Starého Města v Jeruzalémě a dospěli až k Západní zdi, mapuje dějiny Státu Izrael a jeho hlavní společenské a politické problémy. Loni vydal tento autor, který přijel do Izraele z USA v roce 1982, od té doby komentuje v americkém tisku aktuální dění v zemi a současně působí v Institutu Šaloma Hartmana v Jeruzalémě, svazek, který nazval *Dopisy mému palestinskému sousedovi*.

Obsahuje deset dopisů imaginárnímu Palestinci, jenž žije na dohled Haleviho domu, „na opačné straně betonové zdi, která přetíná naši společnou krajinu“, tedy za bezpečnostní bariérou, která odděluje Izrael a Západní břeh Jordánu. V těchto dopisech se snaží nejen přesáhnout konkrétní zeď, ale i „hlubší zeď mezi námi“. Halevi píše z pozice Izraelce, který uznává autentickou palestinskou identitu a právo Palestinců na vlastní stát, a současně žádá totéž od palestinské strany, tedy aby uznala právo Židů na existenci ve svém státě. Jak říká, svými dopisy chtěl upřímně popsat „sny a obavy každého z nás“, dosáhnout určitého porozumění a odezvy. V listech se zabývá judaismem, židovskou historií, sionismem, židovskou identitou, významem země izraelské pro Židy a izraelskou současností. Nechce poučovat, ale snaží se o vysvětlení, chce zahájit „konverzaci, v níž se obě strany neshodnou ani na základních premisách“, ale přesto se snaží vzájemně pochopit a dohodnout.

V měsíci, kdy si připomínáme 71. výročí vzniku nezávislého židovského státu, přinášíme ukázkou z dopisu číslo osm, nazvaného *Izraelský paradox* a věnovaného izraelským paradoxům a vztahu k arabským občanům Izraele, tedy k více než milionu Arabů, kteří mají izraelské občanství. (Krácenou, mezititulky dodala redakce.)

Milý sousede, před sebevražednými bombovými útoky zkraje nového tisíciletí, před tím, než byla postavena zeď, měli Palestinci a Izraelci různé příležitosti, jak se poznat. Samozřejmě že mezi námi vždy stála okupace, ale existovala vzájemná lidská komunikace.

Teď se z nás pro sebe staly abstrakce a bojím se, že v další generaci už i ty beztak omezené kontakty mezi našimi národy téměř ustanou. Jakákoli možnost soužití spočívá v tom, že obě strany mají

alespoň nějakou pozitivní interakci, nějaké povědomí o tom, jak žijí ti druzí.

Už jsem Ti pověděl něco o své víře, svém osobním příběhu a o historii svého národa. A teď bych Ti v duchu výzvy Koránu poznávat se navzájem rád vyprávěl o současném moderním Izraeli, společnosti, která existuje přímo na dohled z Tvého kopce – o tom, kdo jsme a jak zvládáme své vnitřní záležitosti. Konec konců jsou naše dva národy k sobě připoutány, a tak to, jak má země funguje, ovlivňuje budoucnost nás obou.

Kdybych měl vyjádřit jedním slovem, co nejvíce vystihuje izraelskou společnost, řekl bych: paradox.

Naše Prohlášení nezávislosti definovalo Izrael jako židovský a demokratický stát. Podle jeho tvůrců měl být Izrael domovinou Židů z celého světa, ať jsou izraelskými občany nebo ne, a měl být demokratickým státem pro všechny své

občany, ať jsou Židé nebo ne. Zakladatelé státu nám tak tuto dvojí identitu – demokratickou a židovskou – odkázali.

STÁT SEKULÁRNÍ, NEBO NÁBOŽENSKÝ?

Je Izrael sekulární, nebo náboženský stát? Částečně to závisí na tom, kde se zeptáte. Viděno z Tel Avivu s jeho kluby a nekošer restauracemi je Izrael zcela sekulární společností. Viděno z Jeruzaléma s jeho synagogami a studovny je Izrael hluboce tradiční společností. Já Izrael definuji jako sekulární stát ve svaté zemi. Když sionismus rozhodl, že pro Židy nemůže být jiná náhradní domovina než Sion, zadělal tak na věčný spor mezi náboženstvím a státem, spor, s nímž se musíme potýkat, ale nikdy se zcela nevyřeší.

Izrael je také neklidným místem setkání Židů z Východu a Západu. Toto setkání se hlavně v raných dobách státu odehrávalo ve znamení diskriminace a povýšeneckého pohrdání vůči Mizrachim, Židům z muslimských zemí, ze strany aškenázského evropského establishmentu. Dnes se Aškenazim a Mizrachim často setkávají pod svatebním baldachýnem. Základ společností, které založilo Izrael, tvořili převážně Aškenázové a svět sekulárních Židů se stále energicky rozvíjí. Současně jsou ale naše hudba, kuchyně, a dokonce jazyk stále více ovlivněny východní kulturou. Oud se spojil s elektrickou kytarou: naši přední rockoví muzikanti přejímají náboženské básně východních Židů – pijutim –, které probudili z kulturní amnézie, k níž je odsoudil sekulární Izrael. Izraelská hudba bývala nositelem sekulárního étosu; dnes vyjadřuje touhu mnoha Izraelců znovu navázat na židovskou tradici.

(...)

Paradox je součástí samotné podstaty izraelské společnosti, vytvořené díky „shromáždění vyhnanců“, jak nazýváme přistěhovalectví Židů z celého světa. Židé vnesli do své domoviny moudrost i strach, získané během jejich rozmanitého putování, vřadili je do izraelské reality. Jako Žid, který vyrostl v šedesátých letech v New Yorku a vstříbal do sebe pluralistické hodnoty americké společnosti, jsem dorazil do Izraele s předsevzetím, že se přičiním o to, aby sílila jeho demokratická kultura. Obávám se, že demokratické normy slábnou, a to hlavně mezi mladými Izraelci, kteří dospívali po zhroutilí mírového procesu a jejich formativní vzpomínky zahrnují teroristické a raketové útoky z Libanonu

a Gazy. Byl jsem vděčný izraelské armádě, když předala soudu izraelského vojáka, který zastřelil odzbrojeného palestinského útočníka v Hebronu. Ale i když tento voják porušil etický kodex izraelské armády, mnozí ho oslavovali jako hrdinu.

Ale znám Izraelce například z bývalého Sovětského svazu, kteří vyrostli jako utlačovaná menšina v totalitárním režimu. Ti se strachují, že Židé, kteří byli tak dlouho bezbranní, se ještě musí naučit, jak účinně nakládat s mocí. Obávají se, že demokratické jemnosti (jako armádní etický kodex) jsou luxusem, který si obklíčena země nemůže dovolit a že tato omezení, která jsme sami zavedli, podkopávají naši schopnost se bránit.

NORMALITA I VÝJIMEČNOST

Často mi připadá, že izraelská národní debata je ve skutečnosti židovská historie, která se dohaduje sama se sebou. Kdo jsme? Co od nás dějiny čekají? Jak se dokážeme smířit – nebo alespoň žít – s našimi četnými paradoxy?

Je nevyhnutelné, že Izrael odráží židovské kontradikce. Do své domoviny jsme dorazili s očekáváními, která jsou v rozporu s tím, čím se židovský stát stal. Sekulární sionisté toužili po státě, který by Židy, jeden z dějinně nejvíce abnormálních národů, „normalizoval“ tím, že by byl národem mezi národy. Sekularisté doufali, že v rámci procesu, v němž by židovský národ ztratil své znaky legendy, by postupně zmizel antisemitismus.

Naproti tomu náboženští sionisté toužili po státě, který by potvrdil židovskou výlučnost, stal se „světlem národům“, či dokonce národem, který přinese lidstvu vykoupění. Jak dokázat, aby židovský stát mohl být současně normálním i výjimečným, zůstalo pro sionisty v rovině abstraktních představ – až do té doby, kdy jsme státnost skutečně získali. Pak se z protichůdných představ staly sociální konflikty. (...) I já tato protichůdná přání sdílím. To, že se z Židů znovu stal svrchovaný národ, považuji za jedno z největších vítězství židovské historie. Chci, aby Izrael byl normální země, přijímaná mezinárodním společenstvím, zabydlená ve své všednosti, která by svou existenci mohla konečně vnímat jako něco samozřejmého. Ale také bych chtěl, aby Izrael usiloval o něco víc než existenci: o společnost, která by naplnila prorocké vize o spravedlivém uspořádání – která by byla hodna veškerých nadějí, modliteb a úsilí, jež do ní byly vloženy.

Je ironií, že jsme dosud nenaplnili ani jednu z vizí – ani normalitu, ani výjimečnost. Izrael sice je národním státem, ale o jeho normalnosti lze mluvit jen stěží. Pro Blízký východ, pro OSN jsme často velkou výjimkou, psancem. A co se týče směřování k vzorové společnosti, patří Izrael k bolestně normálním zemím: sužuje ho politická korupce, organizovaný zločin a všechny bolesti modernity. Zakladatelé usilovali o stvoření státu, který by fungoval normálně ve vztahu ke světu, zatímco ve svých hranicích by byl mimořádný, jakási laboratoř demokratického socialismu. Ale někdy se zdá, jako bychom žili opačnou dynamikou: navenek jsme anomálií, uvnitř zcela řadoví.

Možná že právě tohle je největší výzva Izraele: stát se normálním národem mezi národy a současně aspirovat na vytvoření společnosti, která by byla hodna židovské historie a židovských snů. Jeden z důvodů, proč, se k Tobě, sousede, obracím, je ten, že izraelská schopnost naplnit tyto aspirace částečně záleží na našem vztahu s Tebou a Tvým národem. (...)

Žiji v neklidném místě, kde se protíná tradice a modernita. Jsem zbožný Žid, ale náboženské strany nevolím. Rád bych náboženství udržel od politiky tak daleko, jak to lze. Současně uznávám, že Izrael není Amerika, že v naší oblasti a v zemi, kde většinu obyvatel tvoří Židé, nelze zcela oddělit náboženství a stát. Nedávno jsem dělal rozhovor s jednou z čelných osobností sekulární revolty proti rabínskému establishmentu. Předpokládal jsem, že její model pro Izrael je americké oddělení náboženství od státu. Ale překvapila mě: V Izraeli je něco takového nemožné, řekla. Náboženství je příliš silnou součástí národní identity.

Současně je základní součástí naší identity sekularismus. Vzhledem k tomu, jak významnou roli v utváření národa hraje judaismus, i nejzbožnější Židé nemají na výběr: musejí přijmout i ty nejsekulárnější Izraelce jako své židovské druhy.

DVĚ IDENTITY

Ale Izrael nemusí řešit jen svou radikální židovskou rozmanitost; ještě větší výzvou je začlenit do své národní identity své arabské občany – plných dvacet procent obyvatel, z nichž mnozí se identifikují jako Palestinci.

Izrael – jako židovský a demokratický stát – musí ctít své dvě neoddiskutovatelné identity. Nemůže se vzdát svého závazku být pokračováním židovské histo-

rie a případným ochráncem Židů z celého světa. Pokud by tak učinil, nenávratně by porušil svou podstatu. Tolik izraelské vitality a úspěchů vzniká díky židovské identitě země, díky motivaci přeměnit dvoutisíciletý sen v trvalý zázrak jeho naplnění. Vezměte Izraeli jeho židovství – a vyříznete mu tím jeho srdce a nadšení.

Jenže neschopnost včlenit arabské občany do národní identity a veřejného prostoru vytváří jiný druh existenciální hrozby. Jednou jsem se zeptal arabského člena Knesetu na jeho „nejizraelštější“ okamžik. Čekal jsem, že řekne, že to byla chvíle, kdy skládal přísahu jako člen parlamentu, nebo zmíní vítězství nějakého izraelského sportovního týmu. Místo toho mi odpověděl: „Nikdy jsem žádný izraelský okamžik nepožil. Nikdy jsem se jako Izraelec necítil.“

Problém identity arabských občanů Izraele ztělesňuje izraelská národní hymna, která evokuje židovskou touhu po Sionu. „Dokud hluboko v srdci duše Židů prahnou,“ začíná. Jak mi řekl jeden izraelský Arab: „Nemám problém s židovským srdcem, jen ho zkrátka nemám.“ Arabský soudce Nejvyššího soudu, který předsedal v procesu, jenž poslal kvůli znásilnění do vězení bývalého izraelského prezidenta – což něco vypovídá o svrchovaném postavení soudnictví ve společnosti –, sdělil reportérovi, že nezpívá národní hymnu.

Jak mohou Izraelci a arabští Izraelci oslavovat společně Den nezávislosti, když pro Židy je to den vykoupění a pro Palestince znamená katastrofu?

To, že by izraelská identita zcela přijala palestinské Izraelce, je představa, která děsí jak Araby, tak Židy. Pro Araby znamená zaujmout aktivní roli ve veřejném životě národa, který okupuje jejich blízké na Západním břehu. Pro Židy to značí důvěřovat jako spoluobčanům lidem, jejichž přirozené sympatie mohou náležet Palestincům a arabskému světu, tedy nepřátelům židovského státu.

Vezmeme-li v úvahu naši situaci, existuje snad vůbec paradoxnější identita než „palestinský Izraelec“? Jednou v roce 2006 během války mezi Izraelem a islamistickým Hizballáhem v Libanonu jsem byl v arabské restauraci v Haifě, když vtom zazněla siréna, varující před blížícím se raketovým útokem. Arabové i Židé spěchali do úkrytu, který byl v kuchyni. V podivném tichu jsme se mačkali jeden na druhého. Nakonec někdo prohlásil: „K-existence“ a všichni jsme se sklesle po-
(pokračování na str. 24)

PĚT STATEČNÝCH

O zachráncích, o nichž se zatím příliš nemluvílo

V současné době lze v prodejnách Levné knihy zakoupit útlý svazek s nepřilíši kvalitní obálkou, ne úplně dokonale přeložený a s poněkud zavádějícím názvem. Zatímco v originále se dílo Williama R. Chadwicka jmenuje *The Rescue of the Prague Refugees 1938–39*, Záchrana uprchlíků z Prahy, překlad nese titul *Záchrana českých uprchlíků*. Tito lidé však neutíkali před Hitlerem jako Češi, ale jako ohrožení Židé či protinacističtí českoslovenští Němci ze Sudet, aktivní členové sociální demokracie. Tato publikace je zatím nicméně nejsystematičtějším dostupným knižním zachycením aktivity pěti, která v Praze od podzimu 1938 do vypuknutí války organizovala emigraci lidí v tísni na Západ: Doreen Warrinerové, Beatrice Wellingtonové, Nicholas Wintona, Billa Barazettiho a Trevora Chadwicka (autorova otce). William Chadwick (1934–2011), absolvent Torontské a Londýnské univerzity, autor básní a literárních studií a univerzitní učitel angličtiny a dramatu, zachytil jejich příběhy bez patosu, informativně a živě.

Z oněch pěti statečných, kteří sami o své pražské misi nemluvíli a nijak neusilovali o to, aby se svými skutky proslavili, zná široká veřejnost jen Nicholas Wintona (1909–2015) a i toho objevila relativně pozdě, na sklonku osmdesátých let. Sám publicitu nevyvolával, snažil se na své spolupracovníky upozorňovat stejně jako na zavádějící mediální zjednodušování; vyloženě alergický prý byl na označení „britský Schindler“.

ČTRNÁCT HODIN DENNĚ

D. Warrinerové je věnován rozhovor v tomto čísle. W. Chadwick líčí její misi od prvních kontaktů se dvěma členy Labour Party působícími v Praze (D. Grenfellem a W. Gilliesem) a výjezdů do terénu, sestavování seznamů uchazečů o britská víza, přes zaangažování vládních úředníků v Británii, získávání financí až po organizaci transportů přes Polsko do Británie. Tato činnost se od počátku roku 1939 odehrávala ve stále překotnějším tempu, v horizontu týdnů, dnů i pouhých hodin. Warrinerová a její dobrovolní pomocníci „pracovali čtrnáct hodin denně, protože seznamy přicházely čím dál rychleji, organizovali transporty vlakem, bojovali s jízdními řády, posílali telegramy do táborů, neustále docházeli na konzuláty, zvláště na ten polský, který rád

dělal problémy, organizovali pohovory s uprchlíky s jejich tisíci cestovními problémy“. Bylo otázkou času, kdy si po okupaci Němci britské aktivity (spočívající i v organizaci falešných dokladů) Němci všimnou. Nakonec musela D. Warrinerová z Prahy v dubnu 1939 odjet a na její místo nastoupila Kanadanka Beatrice Wellingtonová.

NÁTĽAK NA GESTAPO

Wellingtonovou charakterizuje Chadwick jako neobyčejně inteligentní ženu, která si nepřipouštěla možnost prohry. Absolvovala studia historie a angličtiny, zajímala ji evropská politika a v létě 1938 byla vedoucí letního tábora YWCA v Československu. Po Mnichovu se do Prahy vrátila. Na vlastní pěst sháněla díky své široké síti kontaktů víza a začala pracovat pro D. Warrinerovou a Britský výbor pro uprchlíky z Československa (BCRC), pak nastoupila na její místo. Dle Chadwicka pro ni byla práce o to složitější, že „neměla nadání pro diplomacii a kompromis“. Jejím hlavním úkolem bylo dostat do bezpečí ženy a děti uprchlíků ze Sudet, které zůstaly v táborech, získat pro ně od gestapa výjezdní povolení dřív, než vypukne válka. Vadilo jí, že nezávislý BCRC měl nahradit britské vládě více podléhající (a tudíž byrokratičtější) Český svěřenecký fond pro uprchlíky, Czech Refugee Trust Fund. Nebála se ani pražského představitele gestapa Bömelburga: „Její taktika byla každý den se objevit v Bömelburgově kanceláři a klást požadavky s šleznou vytrvalostí hraničící s agresivitou. A mělo to žádoucí výsledky.“ Wellingtonová v Praze vytrvala až do 3. srpna 1939.

V Británii pak pokračovala v práci pro uprchlické organizace, po válce pracovala pro OSN. Když nedostala stálou práci v New Yorku, a navíc ji sužovaly zdravotní problémy, vrátila se do Kanady, kde vyučovala jazyk. Osobně prý nebyla šťastná. Zemřela na jaře 1971 ve věku 64 let.

DOKÁZAL I ROZESMÁT

Příběh autorova otce Trevora Chadwicka (1907–1979) je svým způsobem nejzajímavější. Autor knihy, jeho syn, si ho z dětství příliš nepamatuje: otec odešel od rodiny, když mu bylo šest let, následovala třicetiletá „pauza“; když se začali stýkat, měl Trevor již třetí manželku a byl dost nemocný. Sledujeme život absolventa práv z Oxfordu, hráče ragby,

mladíka, který dělal po barech a na dostizích dluhy a jehož první práce ho zavedla do Nigérie. Po návratu začal Trevor Chadwick učit na rodinné škole a stal se členem záchranného člunu ve Swanage v Dorsetu. Byla mu vlastní nechuť ke konvencím, pravidlům a obřadnosti, byl laskavý, společenský a měl problémy s alkoholem.

Do Prahy odjel v prosinci 1938 s pověřením své školy, aby vybral dvě židovské děti. Jakmile si na místě uvědomil, jak je situace vážná, rozhodl se, že se vzdá své práce a vrátí se do Prahy. Zatímco Winton působil v Londýně a sháněl rodiny, které by děti z Československa přijaly, Trevorovým úkolem bylo děti do kindertransportů vybírat, dělat s nimi a jejich rodiči pohovory, psát dopisy garantům, tišit stres „zdánlivě nekonečné řady rodin, vyděšených zoufalých rodičů, naléhavě prosících o pomoc, zmatených a nešťastných dětí“. Jak píše W. Chadwick, jeho otec měl dle vzpomínek úžasný smysl pro humor a schopnost lidí uklidnit, dokonce rozesmát.

Závěr jeho mise v Praze kalí nejasná podezření z toho, že se nechal oklamat gestapem. Z Prahy odjel začátkem června 1939. Po vypuknutí války narukoval k letectvu, roku 1942 byl poslán do Afriky, o něco později byl z armády propuštěn. Po válce střídal různá zaměstnání, onemocněl a odjel se léčit do Finska, kde se v Oslu usadil a založil malé nakladatelství. Na důchod se vrátil do Anglie, kde také roku 1979 po mrtvici a amputaci nohy zemřel.

Dle R. Stopforda se díky britské pomoci celkem zachránilo na 15 tisíc lidí. Všichni zachránci, jejichž příběhy W. Chadwick zaznamenal, byli osobnostmi, které dokázaly rychle a rázně jednat, ne nechaly se odradit náročností úkolu ani nebezpečím s ním spjatým, rozhodně netrpěly nedostatkem kuráže a smyslu pro improvizaci. Chadwickovo podání je britsky věčné, ač čerpá z řady archivů a vzpomínek, přiznává, když o někom – hlavně o B. Barazettim – dostatek materiálu nenašel. Nepronáší barvotiskový obrázek hrdinů, ale činům těch, o nichž píše, to na hrdinství neubírá. Spíše naopak.

(am)

William R. Chadwick: Záchrana českých uprchlíků 1938–39. Z angličtiny přeložila Jitka Herynková. Vydalo nakl. Mladá fronta v Praze roku 2017. 174 stran; cena v Levných knihách 29 Kč.

HORIZONT UDÁLOSTÍ

K výstavě fotografií v Jeruzalémské synagoze

Do 16. června lze v Jeruzalémské synagoze zhlédnout cyklus fotografií s názvem Horizont událostí. Jejich autor, režisér MAREK BOUDA (1964 v Třebíči), začal studovat Právnickou fakultu UK a poté absolvoval režii na FAMU, kde také vyučuje. Je autorem či spoluautorem řady dokumentárních snímků (naposledy o E. K. Sidonovi), ve volném čase se věnuje fotografii.

Výstava v Jeruzalémské synagoze se jmenuje *Horizont událostí*, což je termín z astrofyziky. Co pro vás tento pojem znamená?

Je to termín, který se týká mj. černých děr, ale vykládat se dá hodně rozmanitě. Líbí se mi pro svou mysterióznost a poetičnost. V přeneseném slova smyslu je to označení pro bod, okamžik nějakého procesu, po jehož překročení již proces nelze zvrátit, a hranice, za niž nevidíme a nevíme, co se potom stane. Tenhle pojem má pro mě přímý vztah k fotografii. V cyklu se v daném okamžiku snažím zachytit nějaké místo v situaci, která předjímá možnost „dramatu“. To drama – nebo spíš událost vlastně nevidíme: je totiž za *horizontem událostí*. Snad pouhou předtuchou. Taky to zrcadlí mou zálibu v horizontech, které mi připomínají jeviště s napůl odhrnutou oponou, za kterou tušíme drama/událost

a jeho význam, ale opona padá dřív, než zcela pochopíme, co jsme letmo zahlédli – a snad si ani nejsme jistí, co jsme zahlédli. Termín je oblíbený i ve sci-fi, a vlastně se na ty fotografie můžete dívat i z takového hlediska. Jako na obrázky mimo „realitu“ nebo jako realitu znejišťující.

Vaše snímky navozují náladu děje, příběhu stejně jako v případě předchozího cyklu z pražských barů. Jsou za vašimi snímky konkrétní události, vzpomínky?

Asi je to mým vztahem k filmu. Ale zároveň je to docela paradoxní, protože příběh mě ve filmu nikdy moc nezajímal. Spíš podtext, atmosféra, tušení či

názna a přesah možného děje včetně své ambivalence. Jen ne explicitnost a zjevná dramatičnost. Ostatně mezi mými oblíbenými filmy je *Zatmění* italského režiséra M. Antonioniho s jeho příznačnou závěrečnou, až metafyzickou sekvencí záběrů – neznámá postava přejde ulici, větve stromu v poryvu větru, rozestavěná budova, autobus se rozjede, z barelu vytéká voda na ulici, procházející chodec kamsi pohledně, pouliční lampa se rozsvítí... Tušíme, a přesto zůstáváme v nejistotě významu. Vzpomínky jsou v těch fotografiích samozřejmě taky. V předchozím černobílém cyklu z barů je to ale asi jasnější...

Hodně fotografií jste vytvořil v Třebíči. Zábýval jste se i fotografováním zdejších židovských památek, hřbitova? Nebo si myslíte, že takových snímků už je tolik, že není třeba nic dodávat? Židovské „artefakty“ jsem v Třebíči, a nejen tam, fotografoval, ale s výsledky nejsem spokojený. Myslím si, že židovská tematika je do velké míry vytěžena,

někdy i konjunkturálně zneužita a takové fotografie bývají často na jedno brdo. A to i v díle jinak skvělých fotografů. Na webu věhlasné fotografické agentury Magnum lze nalézt v kolonce židovská společnost stovky fotografií, ale skoro všechno je „folklor“, exotika či pouhá žurnalistika, méně skutečná originalita s přesahem. Ale mám nějaké nápady. Na výstavě je ostatně jedna fotka ortodoxního Žida. Snad je netypická, ale stejně jsem váhal, zda ji zařadit. Mám k tomuto tématu jistý ostych,

i když mě občas láká. Navíc některé události nelze fotografovat bez porušení náboženských předpisů. Napadá mě, že zmáčknutí spouště je pro mě vlastně analogií „broche“ (požehnání) pronášené poté, co spatříme něco okouzlujícího či zvláště podivného i děsivého. Výstava v Jeruzalémské synagoze je orientována zprava doleva – jako se čte hebrej-

ština – a od rána do večera, kdy na prvním snímku je ortodoxní Žid asi nad ranní modlitbou. Mimochodem „duchovní rozměry“ se ztvárňují vždycky a všude obtížně, hrozí nebezpečí popisnosti a kliše. Vůbec nejhorší to pak bývá ve filmu.

Kdo patří k vašim oblíbeným fotografům?

Mám rád spoustu fotografů a sbírám jejich monografie. A dost to leze do peněz. Na obraze jsem skoro „závislý“. Řada z mých oblíbenců má židovské kořeny, ale skoro nikdo z nich se židovské tematice nevěnoval nebo jen okrajově. Patří mezi ně portrétisté Arnold Newman, Philippe Halsman či Mark Cohen, Robert Frank. Skvělý Saul Leiter dokonce studoval ješivu a měl následovat svého otce, významného rabína. Ale zběhl ze studií, chtěl být původně malířem, vlastně až na sklonku života byl objeven jako skutečný umělec – fotograf. Určitě na mě měli vliv i malíři: Giorgio de Chirico, Edward Hopper, Goyova grafika, symbolismus a již zmínovaná kinematografie. Z fotografů bych ještě jmenoval alespoň Harryho Gruyaerta, který vystudoval filmovou školu, nebo Klavdije Slubana.

(am)

VARŠAVSKÝ KOLOTOČ

(dokončení ze str. 13)

MUZEUM POLIN

Budova muzea, podle návrhu skupiny finských architektů vedené Rainerem Mahlamäkim, byla postavena nedávno, v letech 2009–2013, a pro veřejnost byla stálá muzejní expozice otevřena ještě o rok později. Nachází se v těsné blízkosti Anielewiczovy ulice, v auten-

Budova varšavského židovského muzea Polin.

tickém prostoru ghetta, a není věnováno výhradně válečnému období a holocaustu. Jeho cílem je zachytit a zprostředkovat historii židovských obyvatel Polska v celé tisícileté perspektivě. V tom se podobá koncepci, ze které vychází i pražské Židovské muzeum. Tím však zároveň veškerá podobnost končí.

Varšavské muzeum vede návštěvníka labyrintem projekcí, zvuků, modelů a především hodně zvětšeného obrazového a fotografického materiálu, labyrintem kulis a staveb, které nezakrývají svoji iluzornost, časem a prostorem, který je z jiného než z tohoto světa. Opravdové autentické exponáty jsou v instalaci použity jen v malé míře, a v prostředí, ve kterém je interaktivita jedním z hlavních příkazání, působí trochu neskutečně. Není to stejný pocit neskutečnosti a neexistence, kterou občas pocítujeme při pohybu v prostoru židovského ghetta venku; je to jakýsi jejich zrcadlový odraz, uzavřený do prosklené budovy, ve které panuje ustavičný soumrak. Zejména v historických částech expozice připomíná pohled do křišťálové koule, která neukazuje to, co bude, ale to, co bylo.

Před budovou stojí Pomník hrdinů ghetta, navržený sochařem Natanem Rapaportem, odhalený v květnu 1948 při příležitosti pátého výročí propuknutí

povstání v ghettu. V době naší návštěvy ho obklopovali chlapi v černých kloboucích a jarmulkách, kteří recitovali žalmy a modlitby. Potom studenty z ješivy vystřídali civilně oblečení školáci, také z Izraele; ti zpívali Hatikvu. Vůbec, alespoň toho dne, byli Izraelci jako návštěvníci muzea Polin v převaze. Postávali v hloučcích na zelené trávě, zdálky připomínali černobílé ptáky a prohlíželi si sochu muže, sedící v křesle před muzeem. Tím mužem je Jan Karski, polský odbojář za druhé světové války a později profesor na Georgetownské univerzitě. Od roku 1942 podával zprávy polské, britské a americké vládě o situaci v okupovaném Polsku, především o zničení varšavského ghetta a vyvražďování Židů. Podobné pomníky

jako ve Varšavě má v Tel Avivu, v New Yorku, ve Washingtonu a v dalších místech. V roce 1994 obdržel izraelské čestné státní občanství jako ocenění jeho úsilí o záchranu polských Židů během holocaustu.

VERŠE O LÁSCE

Procházka po obnoveném Starém Městě je příjemná. Je tu královský palác, kostely a zahrady, kláštery, kavárny a mnohem méně turistů, než jsme zvyklí z Prahy. I když se jedná z velké části o rekonstrukce, přece jen se člověk cítí, že vyjít z nekonečných alejí sociálního a jiného inženýrství do míst, kde tvar a umístění staveb i směřování ulic jsou dány přirozeným staletým vývojem, který se do jisté míry podobá růstu stromů a rostlin, je blahodárné. Vlastně si až tady uvědomí, co je ještě na Varšavě hezké – rozlehlé a dobře udržované parky, sady a velké

zóny městské zeleně. V jednom takovém parku se nachází zámek Ujazdów, ve kterém je dnes Centrum současného umění. V jedné z menších budov, které k zámku patří, jsme v pondělí 8. dubna navštívili recitační večer, upořádaný v rámci evropského projektu *Básně ve městě*. Letos se koná už třetí ročník. Varšavu zaplavila poezie – na autobusových zastávkách, v kavárnách, knihkupectvích i v parcích bylo distribuováno 30 000 pohlednic s poezií od nejruznějších evropských autorů. A všechny na jedno téma, totiž o lásce.

Recitační večer byl zajímavý – autor nebo někdo jiný přednesl báseň v originále, a herci potom přečetli překlad do polštiny. Dvacet zemí, dvacet jazyků a samá láska. Přednášelo se litevsky, maltsky, bretaňsky, ve velštině, rumunsky, snad i baskicky, pochopitelně anglicky, francouzsky a tak dále. Za českou stranu nastoupil Jiří Červenka, který je nejen překladatel poezie, ale i skutečný básník. Jím přednesené verše měly dobrý ohlas a také byly o lásce, i když...

Po programu se podávalo víno, kvalitou odpovídající evropskému rozměru projektu, a byl to tedy po všech stránkách vydařený večer. Cestou domů do Vlčí ulice jsme ovšem zabloudili, a to hned na několikrát. Přímé a široké ulice nejsou zárukou, že díky jim jeden ve městě lépe trefí. Naštěstí někam stále

vedou a jedna nás nakonec zavedla i do Vlčí. Než k tomu došlo, bylo dost času na přemýšlení, a tak jsem si cestou uvědomil jistý paradox, kterého jsme byli účastní. Na večeru zazněly mnohé evropské jazyky, některé jsem slyšel asi vůbec poprvé, ale jazyk jidiš, kterým mluvila ještě před osmdesáti lety málem třetina Varšavy, tam nezazněl. Odešel a zmizel,

tak jako zmizelo ghetto a naprostá většina polských Židů.

Text a foto **JIRÍ DANÍČEK**

(Báseň Czesława Miłosze citována v překladu Vlasty Dvořáčkové.)

Muzeum Polin – pohled do expozice.

IZRAEL: Vítězstvím k únavě

Benjamin Netanjahu vyhrál parlamentní volby. Bibi se stal rekordmanem v počtu volebních vítězství (má jich za sebou už pět – 1996, 2009, 2013, 2015, 2019) i délece nepřetržitě vlády (překročil deset let a další čtyři může využít). Netanjahu, rozdělující síla, jež odmítla porážku. V tomto stylu, ba i doslovně díky vyzněly titulky izraelského tisku po 9. dubnu.

Ač to těsně po konci voleb vypadalo na remízu, ač zprávy naznačovaly, že Netanjahuův Likud i Modrobílí generála Bennyho Gance získali po 35 mandátech, pak se čísla přiklonila k Bibimu a ke skóre 36 : 35. Ale i kdyby zůstalo u remízy, Netanjahu by sestavil vládu tak jako tak. Předem bylo jasné, že premiérem se nemusí stát vítěz osobního souboje Netanjahu – Ganc, že jde o to, či blok získá parlamentní většinu. A tu má pravice oči vidnou, ať Likud získal 36 nebo 35 mandátů. Ve hře jsou už jen detaily, jako je postoj Mošeho Kachlona, lídra strany Kulanu, jenž se nechtěl naplno uvázat do vlády, jejímuž šéfovi hrozí trestní obvinění. Ale jistě je, že prezident Rivlin už 17. dubna Netanjahu sestavením vlády pověřil.

NETANJAHU PŘED BEN GURIONEM

Takto lze ve zkratce shrnout hlavní politickou událost v letošním Izraeli. Upřímně, navzdory hrozícímu obvinění premiéra (korupce, podvod, zneužití důvěry) a spekulacím o tom, jak se v takovém případě zachová ten či onen politik, se bere vítězství pravice jako fakt. Jako fakt natolik zřejmý, že formulace typu „jasné vítězství Bibiho“ používá i vůči němu kritický tisk.

Proto lze důvodně očekávat, že 17. července Netanjahu překoná dosavadní izraelský rekord v celkové délce vlády, který drží David Ben Gurion (premiérem byl v obdobích 1948 – 1954 a 1955 – 1963, celkem 13 let). Bibi ho může překonat o čtyři roky, ale to není na výsledku dubnových voleb prioritní. Důležitější jsou jiné věci. Třeba to, že Bibi před volbami získal podporu z USA a Ruska. Prezident Trump prohlásil, že Amerika

uzná anexi Golanských výšin, a prezident Putin zprostředkoval navrácení ostatků vojáka Zacharyho Baumela, padlého roku 1982 v Libanonu.

Někdo v tom může vidět nefér podporu z ciziny jednomu kandidátovi, ale ač se o kampani píše, že byla špinavá (Bibi osočil Gance z mentální nestability), vyhnula se obviňování, že ji skrytě ovlivnily zahraniční temné síly v podobě počítačových trollů či hackerů. Ne, heslem byla spíše otevřenost. Až taková, že Bibi před volbami prohlásil, že hodlá anektovat areály veškerých osad na Západním břehu

Benjamin Netanjahu popatě. Foto archiv.

Jordánu. Byl to jen účelový volební slib? Nebo součást širší strategie počítající s chystaným mírovým plánem Donalda Trumpa? To je zatím otázka.

NESYMPATICKÝ, LEČ ÚSPĚŠNÝ

Pro pořádek shrňme volební výsledky podle počtu mandátů. Zvítězil Likud (36) těsně před Modrobílými bývalého náčelníka generálního štábu Bennyho Gance (35). S odstupem následují náboženské strany Šas (8) a Sjdnocený judaismus Tóry (7), pak Strana práce a arabská Chadaš Ta'al (po 6), Jisra'el Bejtenu a Unie pravicových stran (po 5), liberálně levicový Mecer, liberálně pravicová Kulanu a arabská Ra'am Balad (po 4).

Z toho plyne, že blok pravice (či pravého středu) disponuje 65 křesly a vládní většinou. Za zvláštní zmínku však stojí Strana práce. Tato konstitutivní síla, jež formovala prvních třicet let existence Státu Izrael, klesla oproti minulým volbám z 19 mandátů na pouhých 6, což je její nejhorší výsle-

dek za 71 let. Zařadila se tak do západního kontextu ztrát tradiční levice – v Německu dosáhla sociální demokracie nejhorší výsledek za 70 let, ve Švédsku za 100 let, ve Francii a Itálii prakticky zmizela.

Teď je tu otázka, proč Netanjahu vyhrál. Tyto volby oproti předešlým ještě víc vyhrály rys osobního souboje známý z většinového systému. Na pohled působily jako duel dvou soků, jako zápas mezi dvěma charaktery – Netanjahuem, ve společnosti osobně neoblíbeným, a Gancem, novou neokoukanou tváří s dobrou pověstí z armády. Na této linii měl Ganc slušnou šanci. Ale ve druhém plánu šlo přece jen o politiku a na této linii se voliči

rozpomněli, že jsou s deseti lety vlády Bibiho vlastně spokojeni.

Výstižně to shrnul – ještě před volbami – Anšel Pfeffer v listu *Ha'arec*, který se vůči Bibimu velmi vymezuje. „Opozice desítky let tvrdila, že dokud Izrael nevyřeší konflikt s Palestinci, nezíská prosperující ekonomiku a západní životní

úroveň. Že neukončí-li okupaci, přivodí to dvě věci. Palestinci povstanou v další, ještě tvrdší intifádě a svět bude s Izraelem zacházet jako s páriou. Ale tento narativ za deset let Bibiho vlády vyprchal. Konec okupace a řešení konfliktu s Palestinci se nikdy nejevily tak vzdálené, leč země zažívá nevídanou prosperitu. Přes dvě ofenzivy vůči militantům v Gaze to byla nejkldnější dekáda, jakou Izraelci poznali za posledních padesát let.“ Toto shrnutí neznamená, že by jeho autor s Bibiho strategií souhlasil nebo jí přímo tleskal. Ale uznal, že nalít si čistého vína je nezbytné k pochopení Bibiho volebních úspěchů.

Herb Keinon v listu *The Jerusalem Post* zdůrazňuje, že voliči nerozhodovali mezi různými alternativami politiky, ale jen mezi osobnostmi. Že navzdory Netanjahuovu vítězství řekli „ne“ jeho stylu, jeho rozdělující rétorice, jeho zneužívání moci, jeho manželce a nejstaršímu synovi. A že mezi nimi už bují pocit únavy z politika, jenž zemi nepřetržitě vládne deset let.

ZBYNĚK PETRÁČEK

HATCHET JOB ...a další události

/Vybráno z českých médií/

Server eFotbal.cz ve spolupráci s magazínem *HATRICK* zase přichází před nedělním ligovým derby Slavia – Sparta (případně i před následujícími dvěma derby v Edenu – pohárovým a nadstavbovým) s tímto návrhem, lépe řečeno přímo výzvou: „Aby se vedení pražské Slavie (kdyby se k tomu připojila i Sparta, bylo by to vynikající) přihlásilo ke kampani, že za každé jedno „Jude Slavie“ pošle klub symbolickou částku, třeba 1000 Kč, Nadaci Židovské obce v Praze. Bylo by dobré vyhlásit to tak, aby křiklouni z řad soupeře dopředu dobře věděli,

že tímto pokřikem pomohou Židům, které údajně tolik nesnášejí.“ (eFotbal.cz, 11. 4.) ■ Před osmdesáti lety se nezávislé Slovensko přihlásilo k norimberským zákonům. Za politikou vedoucí k holokaustu slovenských Židů stál zejména Alexander Mach (1902–1980). Od okamžiku, kdy Slovenský sněm vyhlásil 14. března 1939 samostatný stát, neuplynul ani měsíc a do pohybu se dal byrokraticko-perzekuční systém, na jehož konci byly desítky tisíc deportovaných a posléze i zavražděných slovenských Židů. Jedním z klíčových hybatelů i hlasitých obhájců tohoto masového zločinu se stal v té době šéf Úřadu propagandy Alexander Mach. Machovu životu nevyzpytatelného radikála a obratného rétora, vášnivého antičechoslovakisty, fašisty, antisemity a také válečného zločince, jenž po válce překvapivě unikl oprátcé, aby pak strávil 23 let ve vězení a byl propuštěn na amnestii prezidenta Ludvíka Svobody 9. května 1968, se věnuje čerstvá monografie slovenského historika Antona Hruboně *Alexander Mach: Radikál z povolania*. (LN, 13. 4.) ■ Vyznavači polévek asi zajásají, studie skutečně prokázala, že poctivý slepičí nebo kuřecí vývar by mohl mít silné protizánětlivé účinky, což by mohlo případně zmírnit příznaky infekce horních cest dýchacích. Je to jedna z nejsilnějších zbraní, kterou můžete v boji proti „nemocem zimy“ nasadit. Například Židé vývar nazývají „židovským penicilinem“, protože údajně funguje líp než léky. Podle nich totiž horká polévka odhlehne a pomáhá i při dý-

chacích potížích. Vědci proto udělali pokus – bakterie zodpovědné za naše stonání podrobili testům s horkou a studenou vodou a kuřecí polévkou. Nejlepší výsledky ukázala právě polévka, která zpomalila pohyb bakterií a umožnila tělu, aby škodliviny samo vyplavilo. V tomto případě se skutečně ukazuje prospěšnost vývaru, avšak nelze tím konstatovat, že by byla polévka účinnější než běžně dostupné léky. Horká voda sice nebyla během experimentu tak úspěšná, přesto se ale dokázala s bakteriemi poprat mnohem lépe než obyčejná studená voda.

(24zpravy.com, 14. 4.) ■ Britské progresivní levici se konečně podařilo „sejmout“ známého filosofa Rogera Scrutona, který má mimo jiné úzké vazby na Českou republiku. Konzervativní Scruton jí ležel v žaludku od loňského listopadu, kdy se stal neplaceným předsedou britské vládní architektonické komise. Nepřátelská média na něj tehdy vytáhla řadu „nepřijatelných“ výroků a požadovala jeho vyhazov. Ukázalo se, že všechny doličné věty jsou vytrženy z kontextu a překroucené tak, aby tvrdily pravý opak. Druhý pokus již uspěl. Scruton poskytl rozhovor britskému levicovému týdeníku *New Statesman*. Starý intelektuál se evidentně nebojí debatovat s názorovými protivníky. Kromě toho má k magazínu osobní vazby, kdysi v něm působil jako kritik vína. Interview vedl zástupce šéfredaktora George Eaton. Nyní je jasné, že rozhovor byl od začátku plánován jako to, čemu Anglosasové říkají *hatchet job*, což se dá přeložit jako rozsekání čili úmyslné vedení rozhovoru tak, aby byl protivník zničen. Sám Scruton k tomu uvedl: „Nedávno jsem dal rozhovor magazínu *New Statesman* v domnění, že se mnou budou zacházet s respektem, když jsem pro ně dříve pracoval jako kritik vína. Rovněž jsem si myslel, že novinář George Eaton byl upřímný, když se se mnou chtěl bavit o mém intelektuálním životě. Zdaleka ne

poprvé musím přiznat, že je chybou přistupovat k mladým levičákům jako k zodpovědným lidským bytostem.“ (EchoPrime.cz, 12. 4., info.cz, 13. 4.) ■ „Byla to smutná doba. Nejenže se v ní nedalo demonstrovat, ale ani vyjádřit nespokojenost,“ popisuje 70letý izraelský profesor matematiky Elijah Rips měsíce následující po invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Tehdy 20letý student Ilja Rips se proto rozhodl následovat Jana Palacha a 13. dubna 1969 se v centru lotyšské Rigy, kde žil, polil benzinem a zapálil. Díky zásahu kolemjdoucích zůstal naživu. Upálení se na protest proti okupaci vidí dnes jako ortodoxní žid zcela jinak než v době svého mládí. „S náboženstvím se to naprosto nespojuje. Po tom všem bych řekl, že je to vražda. A náboženství striktně zakazuje jakoukoli možnost vraždy,“ přiznává dnes. Na otázku, zda si dokáže představit nějakou událost, kvůli níž by svůj čin zopakoval i dnes, kroutí hlavou: „Doufám, že se už v takové situaci neocitnu. Kdybych dnes viděl někoho, kdo se k tomu chystá, řekl bych mu to, co říkám i sám sobě: Je to špatné.“ (info.cz, 14. 4.) ■ Izrael i celý svět možná brzy čeká překvapení. Čeští archeologové totiž nedaleko Jeruzaléma vykopávají chrám, jenž se nápadně podobá tomu Šalomounovu. Podle památkářů to znamená, že současný Jeruzalém je možná jiné místo, než kde stávalo biblické město. Zdejší nálezy tak mohou zásadně změnit pohled na historii. Zatímco o Prvním chrámu v současném Jeruzalémě neexistují přímé archeologické důkazy, místo zvané Tel Moca ukryté pod dálničními mosty vydává překvapivé nálezy. Polovinu archeologů, kteří se vykopávkám věnují, tvoří čeští studenti a profesori. (Týdeník Rozhlas, 23. 4.) ■ *A synagogou to začalo* se jmenuje studentské divadelní představení, které vzniklo jako připomenutí 80. výročí vypálení jihlavské synagogy. Pásmo spojuje dobové fotografie a hrané scény z Jihlavy, mapující otázky židovských reálií té doby a přípravu žhářského útoku. „Živé obrazy“ v podání studentských herců zároveň stručně nastiňují podobu soužití Čechů, Němců a Židů v předválečných letech v Jihlavě. (Jihlava.cz, 25. 4.)

jd, ilustrace Jiří Stach

Kalendárium

Dne **29. května** si připomínáme **130 let** od narození **ISIDORA JEŠAJAHU BÖCKA** (29. 5. 1869 Uherský Brod–20. 7. 1943 terezínské ghetto), příbuzného talmudisty a moravského zemského rabína Mordechaje Beneta a jediného rabína v dějinách hustopečské židovské obce.

Moravskému rodákovi se dostalo v mládí výborného vzdělání: nejdříve studoval teologii v Topolčanech, následně filosofii v Marburgu a poté získal na základě dizertace doktorát z filosofie na Univerzitě ve Würzburgu. Když se roku 1897 osamostatnila jihomoravská židovská obec v Hustopečích, Böck se stal na jednáctýřicet let jejím rabínem. Do značné míry ovlivňoval společenský, kulturní a náboženský život místní židovské komunity. A nejen to: např. během první světové války organizoval humanitární pomoc pro uprchlíky z Haliče. Oženil se s Emmou, roz. Benediktovou.

Do Böckova života zasáhl nástup nacistu. Hustopeče byly obsazeny již brzy po mnichovské dohodě a židovská obec zanikla, Böckův dům zabralo mikulovské gestapo. Manželé se vrátili do Uherského Brodu. V lednu 1943 byli deportováni do židovského ghetta v Terezíně, kde o pár měsíců později v důsledku vyčerpání rabín Böck zemřel. Jeho manželka Emma přežila válku v ghettu a po návratu se rozhodla odjet za dětmi do USA, kde ve svých 70 letech začala nový život. Naučila se anglicky, zabydla se v New Yorku a těšila se pevnému zdraví a neotřesitelné víře v Boha. Zemřela dne 23. června 1973 v 97 letech. On-line je dostupný text *Benetovo potomstvo: Emma a Bernard, poslední hustopečští Benediktové* od Soni Nezhodové.

Před **115 lety**, **20. května**, se v Hradci Králové v rodině obchodníka Otty Fränkla narodil budoucí literární a divadelní vědec a kritik **PAVEL FRAENKL** (20. 5. 1904 Hradec Králové–5. 11. 1985 Oslo). Vystudoval dějiny literatury na FF UK v Praze. Působil v brněnské univerzitní knihovně, publikoval časopisecké i příležitostné knižní tisky. Soustavně sledoval prózu, poezii i divadlo, jako literární historik se věnoval pře-

vším dílu Otokara Březiny, dále J. Vrchlického, K. H. Máchy a T. G. Masaryka. Fraenklův literárněkritický přístup je založen na spojení psychologizující interpretace se strukturalistickým rozbořením díla, vyjádřené subjektivně laděným esejistickým tónem.

V roce 1940 se mu podařilo získat vstupní vízum do Norska a začal v Oslu přednášet na univerzitě. Po německé okupaci země byl na udání zatčen a poslán do koncentračních táborů, skončil v Osvětimi, kde na něm byly prováděny lékařské experimenty. Po válce vyhledal útočiště v krakovském klášteře, poté se vrátil do Norska. Přednášel světovou literaturu na

Isidor Böck – pamětní deska na židovském hřbitově v Hustopečích. Foto jd.

Univerzitě v Oslu, publikoval práce o dramatu a skandinávské literatuře, získal profesuru a založil a vedl univerzitní Institut divadelní vědy. Jeho práce v norštině jsou v rodné zemi neznámé a zahrnují mj. publikaci *Ibsenova cesta k dramatu* a knihu o dramatické obrazové fantazii Augusta Strindberga. Jeho dcera Ellinor F. Major se věnuje studiu následků věznění v koncentračních táborech pro přeživší a jejich děti.

Dne **13. května** by oslavil **85. narozeniny** překladatel, literární znalec a pedagog **FRANTIŠEK FRÖHLICH** (13. 5. 1934 Praha–13. 7. 2014 Praha). Pocházel z pražské židovské rodiny, když mu bylo sedm, byl s matkou deportován do Terezína. V šoa zahynul jeho otec i většina příbuzných. Vystudoval angličtinu a dánštinu na FF UK, poté začal pracovat jako překladatel a hlasatel v anglické sekci Československého rozhlasu, odkud musel roku 1969 z politických důvodů odejít. Následovalo krátké působení na Univerzitě 17. listopadu, od roku 1972 byl zaměstnán jako lektor a dramaturg v Činoherním klubu v Praze a věnoval se překládání, po pádu komunistického režimu vyučoval externě na Karlově univerzitě, kde vedl překladatelské semináře pro studenty anglistiky a skandinavistiky. Roku 2006 získal českou Státní cenu za překlad. K autorům, které mistrně převedl ze severských jazyků, patří H. Ibsen, K. Blixenová, H. Ch. Andersen, A. Strindberg, z angličtiny pak dramata W. Shakespeara, J. Webstera, ale také Harolda Pintera nebo prózy Saula Bellowa. (am, ra)

ZBYNĚK 6.0

Čtenářům není třeba novináře a komentátora Zbyňka Petráčka nijak představovat – od května roku 1997 se v našem časopise měsíc co měsíc objevuje jeho komentář, věnovaný Izraeli a tomu, co se tam právě aktuálně děje. Za těch dvacet dva let jich napsal celkem 264. Pokud jsem to spočítal dobře, je jeho článek v tomto čísle 265. a zahajuje 23. rok jeho nepřetržité spolupráce s měsíčníkem *Roš chodeš*. Troufám si konstatovat, že díky Zbyňkovi, který se za ta léta stal našim dobrým kamarádem, můžeme čtenářům na dané téma poskytovat jedny z nejobektivnějších informací, které jsou v češtině k dispozici. Zbyněk se časem stal i našim expertem, nacházejícím při korektuře v textech ty nejzákladnější omyly a chyby (eufemisticky je nazývá „kiksy“ či „detaily“). Ví totiž skoro všechno. A nejen to, se svými znalostmi je schopen tvůrčím způsobem pracovat a od tématu i od textu si zachovat takový odstup, který mu umožňuje vidět ho nejen v detailu, ale i jako celek. Ví dokonce i to, že nic neví, a proto asi i ty nejmenší detaily a zdánlivě nedůležitá fakta tak svědomitě ověřuje a zkoumá.

Školením je geograf – obor vystudoval na Přírodovědecké fakultě UK v letech 1978–1983, je signatářem Charty 77, před rokem 1989 psal do samizdatového tisku, byl při založení týdeníku *Respekt* a léta v něm jako vedoucí zahraniční rubriky působil; poté přešel do *Lidových novin*.

K letošním šedesátinám mu přátelé připravili a v nakladatelství Torst vydali sborník textů, nazvaný *Zbyněk 6.0*. Přispěli do něj E. Brikius, T. Kafka, D. Kopelent, T. Kulka, J. Macháček, P. Reisenauer, J. Peňás, M. Rozov, K. Schwarzenberg, V. Stoilov, V. Šlajchrt, J. Topol, A. Urbanová

/ Zbyněk 6.0

a A. Vondra. Je to milé a zábavné čtení o skautství, kamarádství a jejich proměnách i stálosti v běhu času, o recesi, o mládí i o tom, co z něho zbude a co po něm následuje, taky trochu o práci, a zejména o tom, že skutečné přátelství je tak cenná věc, že i když si o něm jen čteme, už se nám lépe dýchá.

Milý Zbyňku, *ad mea ven esrim!* red

Anne Applebaumová RUDÝ HLADOMOR

STALINOVA VÁLKA NA UKRAJINĚ

■ V roce 1929 Stalin zahájil proces zemědělské kolektivizace, která se v podstatě stala druhou ruskou revolucí. Miliony větších i menších zemědělců byly postupně přinuceny odevzdat svou půdu nově vytvořeným agrárním podnikům – družstevním kolchozům nebo státním sovchozům. Tragickým důsledkem kolektivizace byl propad zemědělské výroby následovaný smrtícím hladomorem, jaký nemá v evropské historii obdoby. Mezi lety 1931 a 1933 v Sovětském svazu zemřelo hladem nejméně pět milionů lidí. Sovětské vedení však pomoc obyvatelstvu v dotčených oblastech záměrně neposkytlo a tragédie naopak využívalo ke svému politickému cílům. A jak konstatuje autorka, téměř dvě třetiny z celkového počtu mrtvých byli Ukrajinci, kteří doplatili na Stalinův cílený teror, jímž mířil na „kulaky“ i již kolektivizované zemědělce, kteří vinou špatné hospodářské politiky nedokázali plnit přemrštěné normy do dávek obilí.

V rámci širšího pohledu na ukrajinské dějiny (větš-

ně osudu židovských obyvatel země) Applebaumová vysvětluje, proč byla vláda nad tímto územím pro Stalina tak zásadní, a dotýká se tak i nároků, které na něj v současné době vznášejí Vladimir Putin. Ukrajinskou revoluci v roce 1917, počáteční roky sovětské Ukrajiny, masové represe ukrajinské elity stejně jako hladomor pokládá autorka za „rozhodující výchozí příběh“, jenž leží v základech současného dění. „Hladová smrt a její dědictví hrají obrovskou úlohu v současných sporech Rusů a Ukrajinců o jejich identitu, jejich vzájemné vztahy a společnou sovětskou zkušenost,“ píše v úvodu.

Její styl je stejný jako v předchozích zásadních publikacích (*Gulag; Železná opona*): věcný, čtivý a přehledný souhrn událostí, sepsaný na základě nejčerstvějších archivních výzkumů, doplňují citace z dobových dokumentů; kniha je navíc i výborně přeložená.

Vydala nakladatelství Pavel Dobrovský – Beta s. r. o. v Praze a Jiří Ševčík v Plzni. Z angličtiny přeložil Milan Dvořák. 399 stran, fotografická příloha; dop. cena 469 Kč.

SVĚT KNIHY 2019

■ V rámci 25. ročníku Mezinárodního knižního veletrhu a literárního festivalu

KNIHY VÝSTAVY UDÁLOSTI

Svět knihy, jenž se koná tradičně na Výstavišti v pražských Holešovicích ve dnech **9.–12. května**, dorazí do metropole řada významných osobností. Letos se na přednáškách a besedách představí mj. francouzský filosof Alain Finkielkraut; rakouský prozaik Robert Menasse a autor zatím neúplnějiho třídílného životopisu Franze Kafky Reiner Stach (údaje o akcích naleznete na www.sk2019.svetknihy.cz). Dne **11. 5.** od 20.00 se v rámci festivalu koná v centru DOX koncert skupiny Kafka Band, která uvede písně z nového alba inspirovaného románem Franze Kafky *Amerika*.

IZRAELSKÁ KULTURA

■ V květnu v České republice koncertuje řada izraelských umělců, hlavně jazzových hudebníků: kontrabasista Avishai Cohen představí **6. 5.** v 19.30 v pražském Forum Karlín své nové album (www.forumkarlin.cz); kytarista Rotem Sivan oživi **8. 5.** od 19.00 smíchovský Jazz Dock (www.jazzdock.cz); v centru UFFO v Trutnově uvedou **10. 5.** od 19.00 choreografové a tanečníci Yossi Berg a Oded Graf svou interpretaci *Svěcení jara* Igora Stravinského (www.uffo.cz); **15. 5.** od 19.30 zahraje v pražské Novoměstské radnici Yaron Herman Trio (klavír, kontrabas, bicí; viz www.jmw.cz); bubeník Utsi Zimring se představí dne **19. 5.** od 21 hodin v pražské Redutě (www.redu-tajazzclub.cz); dne **25. 5.** od 19.00 zahraje v letním kině Širák v Hradci Králové skupina The Paz Band (www.najednombrehu.cz), a tradiční ženské písně z Jemenu si můžete poslechnout **27. 5.** od 19.30 v Divadle U Hasičů v Praze 2 (www.jmw.cz).

PŘEDNÁŠKA O ALFRÉDU JUSTITZOVÍ

■ K letošnímu 140. výročí narození a 85. výročí úmrtí malíře ALFRÉDA JUSTITZE (1879–1934) se dne **22. května** od 19 hodin koná přednáška v Malém sále Městské knihovny v Praze (Mariánské náměstí 1, Praha 1). Úvod: Mgr. Ivan Boháček; přednášku „Alfréd Justitz: příslušník zakladatelské generace českého moderního malířství“ pronese PhDr. Marie Dohnalová. Vstup 40 Kč. Srdečně zveme. *kos*

IZRAELSKÝ PARADOX

(dokončení ze str. 17)

Ten surreální okamžik obsáhl paradox izraelských Palestinců: společně s Židy hledat úkryt před raketovým útokem, jenž se vede ve jménu palestinské věci.

Přes veškerou rozpačitost a nejistotu a hněv věřím, že pocit sdíleného občanství izraelských Židů a izraelských Arabů je nejen důležitý, ale také možný. Průzkumy stále ukazují, že většina arabských Izraelců věří, že Izrael je země dobrá pro život, i když polovina současně uvádí, že Arabové jsou diskriminováni; ještě překvapivější ale je, že většina tvrdí, že jsou pyšní na to, že jsou Izraelci. Na otázku, zda by žádali o občanství v budoucím palestinském státě, odpovídá většina, že ne, i pokud by mohli zůstat ve svých domovech a nemuseli se stěhovat za hranice.

Špatnou zprávou pro mou zemi je, že většina Arabů je vůči izraelské společnosti odcizená. Někteří palestínští Izraelci si ani neříkají Izraelci, raději používají termín „Palestinci roku 1948“ – tedy Palestinci, kteří během vzniku židovského státu, *Nakba*, neodešli.

Přestože ukončení palestinsko-izraelského konfliktu není v dohledu, většina palestinských občanů Izraele se stále do určité míry ztotožňuje s židovským státem. To znamená, že existuje základ, jakkoli křehký, o němž se lze opřít a pracovat pro sdílenou společnost a identitu.

Ale jak postupovat? Mohammad Darawshe, jeden z předních palestinských izraelských aktivistů a můj kolega v Hartmanově institutu, tvrdí, že izraelští Arabové se musejí naučit jednat jako menšina a izraelští Židé se musejí naučit jednat jako většina. Domnívám se, že vystihl psychologické jádro problému.

Izraelští Židé jsou pozoruhodná většina: jsme většinou ve vlastní zemi, ale velmi naléhavě si uvědomujeme, že jsme menšinou v nepřátelské oblasti – oblasti, do níž kulturu i smýšlením náležejí arabští Izraelci.

Podle Darawsheho by si Židé měli uvědomit, že koneckonců ovládáme mocnou a úspěšnou zemi a musíme se chovat s velkorysostí, jež je vlastní sebevědomé většině. Arabové by se měli chovat s moudrostí menšiny, která se ocitla v nesmírně choulostivé situaci, mezi loajalitou ke své palestinské identitě a potřebou nalézt své místo ve společnosti s židovskou většinou. *Připravila A. Marxová*

ŽIDOVSKÁ OBEC PRAHA

Maiselova 18, P 1, velký sál

Káva o půl čtvrté

■ Ve čtvrtek **23. května** zavítá na Kávu doc. MUDr. **Monika Arenbergerová**, Ph.D., dermatoveneroložka a specialistka na kožní nádory a současně finalistka Miss Československo 1989. Spolu s ní přivítáme prof. MUDr. **Petra Arenbergera**, DrSc., MBA, dermatovenerologa, přednostu Dermatovenerologické kliniky 3. LF UK a FN Královské Vinohrady.

■ V úterý **28. května** mezi nás zavítá producent, režisér, scenárista, textař, spisovatel, herec a znalec dynastie Habsburků **Vladimír Mertlík**.

Kavárna je přístupná od 14.30, program začíná v 15.30. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP**

Maiselova synagoga (Maiselova 10, P 1)

■ 14. 5. v 19.00: **Prah-a-harP kvartet**. Koncert harfového kvarteta Prah-a-harP, během kterého zaznějí skladby autorů od barokních po současné: J. S. Bacha, A. Dvořáka, J. Strausse, B. Smetany a L. Bernsteina. Vstupenky lze zakoupit v Maiselově synagoze, v Informačním centru ŽMP (Maiselova 15), v síti Ticket Art, Prague Ticket Office a na webu ŽMP. Vstupné 230 Kč / 150 Kč.

■ 20. 5. v 19.00: **Diskuse v Maislovce: Izrael a Írán mezi láskou a nenávisť**. Židovsko-perské vztahy sahají až do starověku. Jako novodobé státy byly Írán a Izrael až do íránské islámské revoluce v roce 1979 spojenci. Dnes Íránská islámská republika vystupuje jako rozhodný nepřítel Izraele. Jaké jsou zdroje tohoto postoje a změní se jednou? Pozvání Jana Fingerlanda přijal politolog z Masarykovy univerzity Josef Kraus.

■ 21. 5. v 19.00: **Colette, má drahá, Vy víte, co máte udělat...** Nejnovější kniha spisovatelky Ladislavy Chateau *Colette, má drahá, Vy víte, co máte udělat...* se zabývá kolaborací francouzských intelektuálů za druhé světové války, tentokrát z pohledu osobní historie francouzského spisovatele Pierra Drieua La Rochelle (1893–1945) a jeho první ženy Colette Jéramec (1896–1970). Knihu představí autorka a literární kritik Petr Bílek. Úryvky z knihy přečte herečka Hana Frejková. Vstup volný.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP**

Auditorium (Maiselova 15, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají programy v 18 hodin a je na ně volný vstup.

■ 2. 5.: **Jeruzalém, všední jedinečnost**. Ver-nisáž výstavy fotografií Leony Kalvodové.

**KULTURNÍ
POŘADY**

Autorka zachycuje Jeruzalém jako místo soužití mnoha národů a náboženství, kde se v sevřeném prostoru hradeb propojuje historie se současností. Výstava bude v prostorách OVK přístupná od 2. 5. do 28. 6. 2019.

■ 7. 5.: **Deset hvězd: Historie židovských komunit v Mikulově a Boskovicích**. Díky ojedinělému projektu Federace židovských obcí *Revitalizace památek v ČR* se mezi lety 2012–2014 podařilo zpřístupnit významné židovské památky v deseti českých a moravských lokalitách. Na jižní Moravě byly v jeho rámci zrekonstruovány objekty v Mikulově a Boskovicích. O židovské historii těchto měst a o rekonstrukci synagog pohovoří autor nových stálých expozic v těchto objektech architekt Jaroslav Klenovský. Přednáška je součástí cyklu *Deset hvězd*.

■ 16. 5.: **Pět večerů s Billym Wilderem: Byt**. Čtvrtá část cyklu filmové historičky Alice Aronové ukazuje dalšího oblíbeného herce Billyho Wildera Jacka Lemmona, který se představí v roli kariéristického úředníka. Konverzační komedie *Byt* (USA 1960, 120 min) byla po právu oceněna Oscarem za nejlepší scénář a režii. Anglicky s českými titulky.

■ 27. 5.: **„Distrikt Lublin“ očima okolního obyvatelstva**. Dokumentarista a autor série dokumentárních filmů *Zapomenuté transpory* Lukáš Příbyl přiblíží ve své přednášce osobní zkušenosti s natáčením svědectví tzv. přihlížejících na Lublinsku – polských venkovanů, žijících nedaleko vyhlazovacích středisek či v obcích, kde za nacistické okupace Polska vznikly ghetta a pracovní tábory pro Židy deportované do lublinského distriktu ze střední a západní Evropy. Přednáška je součástí přednáškového cyklu k nové stálé expozici *Cesty bez návratu. Deportace Židů z českých zemí 1939–1945* v areálu Pinkasovy synagogy.

■ 29. 5.: **František Kriegel – uprchlík, komunista, reformátor a chartista**. František Kriegel (1908–1979) je dnes znám především jako „ten, kdo v srpnu 1968 v Moskvě nepodepsal“. Jeho život byl ale mnohem barvitější. Proč si tento židovský uprchlík z Haliče pro svůj život vybral Prahu? Jak se angažoval v únoru 1948? Jak pomohl Fidelu Castrovi na Kubě? Proč v Moskvě nepodepsal a proč naopak podepsal Chartu 77? A proč na závěr života nabyt dojmu, že to byl život promarněných nadějí a proplývaně energie? Životními osudy politika a lékaře Františka Kriegela provede publicista, historik a předseda Společnosti Ferdinanda Peroutky Martin Groman.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP V BRNĚ**

tř. Kpt. Jaroše 3, Brno

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 17 hodin a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ 2. 5.: **Vyhlašovací tábory jako součást konečného řešení židovské otázky**. Fun-gování vyhlašovacích středisek a osudy protektorátních Židů v těchto „továrnách na smrt“ přiblíží přednáška historičky Jany Šplichalové z Archivu dějin šoa ŽMP. Pořad se koná při příležitosti letošního Jom ha-šoa ve ha-gvura, Dne vzpomínky na oběti šoa a hrdinství.

■ 13. 5.: **Smích skrze slzy IV: O posledních věcech člověka a Smyčcovém kvartetu č. 8 c moll op. 110**. Koncem padesátých let prochází Dmitrij Šostakovič osobní i tvůrčí krizí. Autobiografický osmý smyčcový kvartet je věnován obětem nacismu a váleku, je ale také jakýmsi vlastním nekrologem. Čtvrtou přednáškou s hudebními ukázkami o životě a tvorbě sovětského skladatele provede posluchače muzikolog Jan Špaček.

■ 14. 5.: **Ze života Židů V: Chinuch**. Vzdělávání v rámci tradičního judaismu je základní povinností všech židovských rodičů. Jak probíhá a jaké jsou typy vzdělávacích institucí v národě, jehož život je na neustálém studiu v podstatě založen? Přednáška správce pražského Nového židovského hřbitova Chaima Kočího.

■ Sobota 18. 5. od 19.00: **Brněnská muzejní noc 2019**. Letošní program zahájíme loutkovou inscenací pro děti a rodiče *Golem* na motivy starých židovských pověstí z rudolfínské Prahy. Počet míst je omezený, proto prosíme o rezervaci na brno@jewishmuseum.cz.

Od 21.00 si návštěvníci budou moci prohlédnout výstavu *Bringing Together Divided Memory*. Ve formě videorozhovorů jsou v ní zachyceny příběhy lidí, kteří museli opustit své domovy a v důsledku války začít život jinde. Zvláštní pozornost je věnována soužití Židů, etnických Čechů, Němců a Slováků, dvojjazyčných Moravanů a „bémáků“ (Böhmisch) před rokem 1938. Vstup volný.

■ Neděle 26. května od 15.00 hodin, Nezamyslova 27, Brno-Židenice: **Medvídek Dubi jako průvodce Chrámu uprostřed země**. Medvídek Dubi zve malé návštěvníky na prohlídku plánů jeruzalémského Chrámu a na dílnu netradičně vonící moukou, rozinkami a mandlemi. Vstupné 30 Kč.

■ 30. 5.: **Mnohovrstevná emancipace**. Přednáška historika a vědeckého pracovníka ŽMP Daniela Baránka se bude věnovat především otázce zrovnoprávnění židovského náboženského i národního kolektivu a dopadům těchto snah na společnost.

LAUDEROVÝ ŠKOLY PRAHA

■ **Jom ha-acmaut:** Srdečně zveme rodiče, studenty a přátele školy a nejširší židovskou komunitu na tradiční oslavu izraelského Dne nezávislosti, tentokrát v duchu tématu Izrael – země vědeckých inovací a vesmírného výzkumu. Koná se dne **9. května** od 14.30 do 17 hodin v Lauderových školách.

■ **E-škola 2019/2020:** Chcete svým dětem dopřát vzdělání v židovské škole, ale bydlíte daleko od Prahy? Přihlaste je do programu e-škola Lauderových škol. Je určena pro děti ve věku 6–18 let a nabízíme výuku židovské výchovy, hebrejštiny a angličtiny. Více informací získáte na www.lauder.cz nebo u koordinátorky I. Němcové na adrese irena@team.clicktobejewish.cz. Uzávěrka přihlášek na příští školní rok je **6. června 2019**.

VÝBĚROVÉ ŘÍZENÍ HAGIBOR

■ Židovská obec v Praze vypisuje výběrové řízení na pozici ředitel/ka Domova sociální péče Hagibor (DSPH). Požadavky: VŠ vzdělání v magisterském programu, sociální nebo zdravotnická oblast výhodou; odpovídající pracovní zkušenosti, z toho alespoň 5 let na manažerské pozici podmínkou; praxe v sociální oblasti (ve veřejné správě nebo při poskytování sociálních služeb) či zdravotní oblasti výhodou; znalost problematiky poskytování sociálních služeb dle zákona č. 108/2006 Sb.; dobrá znalost pracovních právních předpisů; velmi dobré komunikační, prezentační, organizační a řídicí dovednosti; strategické myšlení a flexibilita; vysoká zodpovědnost a důslednost při vykonávání práce; odolnost vůči stresu, vysoké pracovní nasazení; pozitivní vztah k judaismu a povědomí o traumatu holocaustu; kladný vztah k seniorům; pokročilá znalost práce na PC; aktivní znalost anglického jazyka.

Přihláška uchazeče musí obsahovat tyto náležitosti: jméno, příjmení, titul, datum a místo narození, státní příslušnost, místo trvalého pobytu, kontaktní adresu a telefon, e-mail a vlastnoruční podpis; kopie dokladů o nejvyšším dosaženém vzdělání; strukturovaný profesní životopis s údaji o dosavadních zaměstnáních a praxi (zejména manažerské), odborných znalostech a dovednostech; výpis z evidence Rejstříku trestů ne starší než 3 měsíce; lékařské potvrzení o způsobilosti k vykonávání příslušného pracovního místa ne starší 2 měsíců; motivační dopis; koncepce rozvoje DSPH zaměřená na poskytované služby, hospodaření a další rozvoj zařízení v rozsahu max. 4 stran A4 strojopisu; poskytnutí referencí; podepsaný souhlas se zpracováním osobních údajů; aktuální fotografii. Přihlášku, která nebude obsahovat všechny výše uvedené povinné náležitosti, má zadavatel právo vyřadit z procesu výběrového řízení.

Přihlášku je nutné doručit nejpozději do **31. 5. 2019** do 14 hodin, pod názvem VŘ –

VÝZVY, ZPRÁVY INZERCE

DSPH, na adresu: Židovská obec v Praze, Maiselova 18, Praha 1, 110 00.

VICTORIA HANNA

■ **Izraelská zpěvačka Victoria Hanna** (viz *Rch* 1/2019) vystoupí v historických synagogách, a to ve dnech **15. 7.** v Jičíně a **16. 7.** v Turnově, vždy v 18 hodin. Akci lze podpořit finančním darem, který použijeme na odměnu zpěvačky a doprovodného hudebníka.

Ve dnech **17.–19. 7.** povede v centru Duhová medicína v Jičíně **hlasový seminář** *Dávné dědictví: židovská kabalistická práce s hlasem a tělem*. Nenechte si ujít příležitost setkat se s touto osobitou zpěvačkou a lektorkou, která zpívá biblické i kabalistické texty moderním způsobem. Pořadatelé jsou neziskové organizace Duhová medicína a Baševi Jičín. Cena semináře: Při platbě do 15. 5. 5250 Kč; do 15. 6. 5500 Kč a do 15. 7. 5750 Kč. Informace, přihlášky a rezervace míst na koncerty na tel. 739 440 361 nebo na terezie.dubinaova@oheladom.cz.

MACHOL ČECHIA 2019

■ Letos se koná 21. ročník mezinárodního semináře izraelských lidových tanců Machol Čechia. Seminář s profesionálními učiteli z Izraele se koná od **24. do 28. 7.** v Kralupích nad Vltavou. Informace na www.besamim.cz, besamim@volny.cz, tel.: 603 852 917 (Ondřej Novák).

MACCABI FUN RUN

■ Sportovní klub Hakoach ve spolupráci s FŽO v ČR, Lauderovými školami, ŽO Praha, Nadačním fondem obětí holocaustu, Spolkem na podporu osob dotčených holocaustem, Českou unií židovské mládeže, spolkem Besamim, ŽO Olomouc, Židovskou liberální unií, Maccabi Brno, ŽO Brno, Bejt Simcha, spolkem Chinuch, Makabi Karlovy Vary a Velvyslancem Státu Izrael v ČR, pod záštitou starostky Prahy 2 Mgr. Jany Černochové Vás zve na 2. ročník charitativního běhu Maccabi Fun Run.

Koná se na Den Jeruzaléma v neděli **2. června** od 10.30 Na Folimance 2, Praha 2. Trasy: 1,5 km, 5 km a štafetový běh na 4 x 500 m. Vítání jsou všichni běžci, chodci a diváci, dospělí a děti.

Registrace: prostřednictvím formuláře: <http://hakoach.cz/FunRunPraha>. Startovné (dar): od 300 Kč při platbě na účet do 30. 5. 2019, č. účtu: 2900409898, kód banky: 2010, variabilní symbol 052019, do zprávy pro příjemce uveďte vaše jméno a příjmení. Nebo od 400 Kč po 30. 5. a při platbě na místě. Děti do 10 let zdarma a od 11 do 15 let za polovinu. Organizační pokyny budou zaslány registrovaným účastníkům. Těšíme se na setkání!

VÝZVA ŽIDOVSKÉHO MUZEA

■ Židovské muzeum v Praze (ŽMP) trvale usiluje o co nejpůsobivější připomínku obětí šoa. Od října 2017 lze od filozofické fakulty ve večerních hodinách sledovat na štítu mikve v areálu Pinkasovy synagogy projekci tváří těch, kdo zahynuli. Loni byla též zpřístupněna ulička v zadním traktu synagogy s venkovní expozicí přibližující místa, do nichž směřovaly transporty smrti. V samotném Památníku obětí šoa počítačový kiosek umožňuje vyhledat, kde se na zdech synagogy nacházejí jména jednotlivých obětí. Současně díky spolupráci s Institutem Tereziňské iniciativy (ITI) lze na stejném místě nalézt u 25 000 jmen i podobizny zavražděných a související dokumenty. Ty ITI získal v archivech v Praze, Brně a Plzni a ŽMP je se souhlasem těchto archivů zařadilo do projektu Digitálního rozšíření Pinkasovy synagogy. Ten má i svou webovou aplikaci, již mohou zájemci používat i na svých mobilních zařízeních po zadání internetové adresy nebo načtením QR kódů v expozici.

Přihradit k anonymním jménům obětí šoa podobizny těch, kdo zahynuli, a propojit je s osobními dokumenty má zvláště v době narůstajícího antisemitismu velký pietní, emotivní i edukativní význam. Proto ŽMP usiluje do projektu zařadit i 575 dokumentů a fotografií, které ITI získal od soukromých dárců. V tomto případě však institut s odvoláním na ochranu osobních údajů nesouhlasí s předáním kontaktů na tyto osoby, které tak nelze požádat o souhlas.

Židovské muzeum v Praze se proto obrací s prosbou ke všem, kdo zmíněné fotografie a dokumenty Institutu Tereziňské iniciativy poskytli, aby jej požádali o jejich zařazení do projektu muzea Digitální rozšíření Pinkasovy synagogy. Takovou žádost prosím v kopii doručit i Židovskému muzeu v Praze na adresu U Staré školy 1, 110 00 Praha 1, případně elektronickou poštou na adresu shoahhistory@jewishmuseum.cz.

Z hlediska počtu obětí šoa, byť jen z Čech a Moravy, se číslo 575 může zdát malé. V tomto případě však nejde o zlomky procent. Tvář každého zavražděného, do níž je dnes možno pohlédnout, má absolutní platnost. Předem děkuji za laskavé posouzení této výzvy. *Leo Pavlát, ředitel ŽMP*

ŽNO BRATISLAVA

V **máji** oslaví narodeniny: pani JUDr. Ľubica Adamcová – 70 rokov; pani MUDr. Gabriela Alexandrová – 71 rokov; pani Anna Backová – 71 rokov; pani Erika Fedorová – 95 rokov; pán Ladislav Freud – 70 rokov; pani Ing. Arch. Helena Galanová – 70 rokov; pani Zuzana Hubinová – 75 rokov; pán Tomáš Janovic – 82 rokov; pani Agáta Karvanová – 73 rokov; pán Ing. Pavel Kučera – 81 rokov; pani Valéria Lorintzy – 74 rokov; pán Peter Mičuda – 71 rokov; pani Mgr. Viera Mlynárová – 72 rokov; pán Ing. Richard Pačák – 88 rokov; pán Ervín Schonhauser – 79 rokov; pán Peter Sulík – 74 rokov; pani MUDr. Maja Šteruská – 86 rokov; pani PaeDr. Karolína Takáčová – 73 rokov; pán Prof. MUDr. Pavel Traubner – 78 rokov; pani Oľga Zelenková – 75 rokov, a pani Mária Žáková – 83 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

V mesiaci **máj** slávia sviatok svojich narodenín: pani Viera Mláková, nar. 15.5. – 75 rokov, a pani Iveta Radová, nar. 13.5. – 55 rokov. Všetkým úprimne prajeme veľa zdravia, spokojnosti a pohody.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **květnu** oslaví narodeniny: Atara Rebecka Dvořáková, nar. 7. 5. – 1 rok; pan Michael Felix, nar. 14. 5. – 53 let; pani Eva Meisterová, nar. 18. 5. – 92 let, pani Zuzana Neufeldová, nar. 4. 5. – 52 let; pan Oldřich Redlich, nar. 4. 5. – 68 let; pan Jiří Schner, nar. 5. 5. – 70 let; pani Silvia Schullerová, nar. 6. 5. – 69 let; pani Šárka Steiner, nar. 13. 5. – 72 let; pan Michael Wachtl, nar. 7. 5. – 70 let, a pan Pavel Winkler, nar. 23. 5. – 73 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **květnu** oslaví narodeniny: pan Jan Tichý, nar. 8.5. – 70 let; pani Mgr. Helena Brázdová, nar. 9.5. – 82 let; pan Petr Rubín, nar. 11.5. – 47 let, a pan Jaroslav Makrot, nar. 30.5. – 93 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

Blahoželáme našim členom, ktorí v **máji** slávia sviatok narodenín: pán Michal Breiner – 52 rokov; pán Zoltán Breiner – 87 rokov; pani Viera Fígušová – 92 rokov; pán Peter Galko – 65 rokov; pán MVDr. Tomáš Gold – 65 rokov; pani Ing. Katarína Goldová – 58 rokov; pán Pavol Grossman – 66 rokov; pán Ing. Juraj Grossmann – 68 rokov; pani Klára

Marksteinová – 85 rokov; pán Mudr. Ivan Kolín – 72 rokov; pani Katarína Kolárová – 62 rokov; pán MUDr. Peter Polan – 46 rokov; pani PhDr. Doc. Nataša Polanová – 73 rokov; pani Eva Soroka – 73 rokov; pani MVDr. Magdaléna Riemerová – 72 rokov; pán Ing. Dušan Rubovič – 72 rokov; pán Ing. Ivan Schönfeld – 64 rokov; pani Edita Schwadzova – 69 rokov; pán Juraj Solár – 72 rokov; pán Tomáš Singer – 73 rokov; pán Tomáš Špira – 72 rokov; pán MUDr. Tomáš Teššer 72 rokov; pani Eva Tkáčová – 72 rokov; pani Agnesa Tomská – 67 rokov; pani Eva Weiszová – 71 rokov, a pani Agáta Winklerová – 73 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

V **květnu** oslaví životní jubileum: pani Diana Deutschová, nar. 23.5. – 77 let; pani Eva Navrátilová, nar. 1.5. – 33 let; pan Tomáš Maier, nar. 13.5. – 42 let, a pani Gabriela Veselá, nar. 28.5. – 49 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V měsíci **květen** oslaví narodeniny: pan Ing. Alexander Andrysík, nar. 24.5. – 57 let; pan Martin Bernat, nar. 30.5. – 49 let; pani Kateřina Gregorová, nar. 11.5. – 46 let; pan Filip Hess, nar. 12.5. – 48 let; pani Milada Hlubíková, nar. 24.5. – 75 let; pani Ivana Koštejnová, nar. 16.5. – 65 let; pani Jitka Losová, nar. 23.5. – 77 let; pan Ing. Erik Markovič, nar. 11.5. – 35 let; pani Alena Serbusová, nar. 15.5. – 73 let; pani Eva Špoková, nar. 20.5. – 78 let; pani Kamila Tesařová, nar. 18.5. – 49 let; pani Irena Urbančíková, nar. 13.5. – 68 let, a pani Gabriela Urbanová, nar. 17.5. – 27 let. Přejeme jim vše nejlepší.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PLZEŇ

V **květnu** oslavují: pani Eleonora Kočandrlová – 89 let; pan Ing. Jiří Lövy – 73 let; pani Alena Růžičková – 71 let; pani Eva Štixová – 78 let, a pani Mgr. Věra

Tydlitátová, ThD. – 60 let. Všem našim jubilantům přejeme hodně zdraví, štěstí a lásky. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **květnu** oslavují narodeniny tito naši členové: pan Jiří Baum, nar. 7.5. – 83 let; pani Eva Benková, nar. 16.5. – 86 let; pan Max Bergmann, nar. 29.5. – 83 let; pani Jitka Boučková, nar. 6.5. – 83 let; pan Meir Dohnal, nar. 27.5. – 81 let; pani Agnesa Firtíková, nar. 26.5. – 81 let; pan Jiří Pavel Kafka, nar. 2.5. – 95 let; pani Hana Klusáková, nar. 10.5. – 93 let; pan Felix Kolmer, nar. 3.5. – 97 let; pan Arnošt Lederer, nar. 14.5. – 95 let; pani Alenka Lehká, nar. 21.5. – 88 let; pan Oto Novotný, nar. 31.5. – 91 let; pan Hanuš Orlický, nar. 10.5. – 93 let; pani Hortenzia Pavlíková, nar. 10.5. – 85 let; pani Eva Pokorná, nar. 17.5. – 90 let; pani Liana Sagivová, nar. 2.5. – 86 let; pani Eva Vinařová, nar. 20.5. – 87 let; pani Jana Wolfová, nar. 10.5. – 93 let, a pani Markéta Zádorová, nar. 7.5. – 96 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO PŘEŠOV

V **máji** oslaví narodeniny: pani Pharm. Dr. Lea Messany Rochlitz – 52 rokov. Jubilantom prajeme z celého srdca všetko najlepšie, veľa zdravia a pohody v kruhu najbližších.

Ad mea veesrim šana!

RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **máj** oslavujú životné jubilea: pán MUDr. Egon Lenner 54 rokov; pani Ing. Zuzana Lennerová – 59 rokov; pani Marta Lusztičová – 69 rokov, a pani MVDr. Anna Tomosváryová – 71 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO TEPLICE

V **květnu** oslaví své narodeniny: pani JUDr. Augustová, nar. 25.5. – 71 let, a pani Kateřina Kreisinger, nar. 16.5. – 53 let. Hodně zdraví a spokojenosti jim ze srdce přeje celá teplická obec

Ad mea veesrim šana!

ŽNO TRENČÍN

V **máji** oslaví narodeniny pani Soňa Poláková – 74 rokov. Prajeme veľa zdravia, a spokojnosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **květnu** oslaví narodeniny pan Bedřich Heller a pan David Nebeský. Do dalších let jim přejeme pevně zdraví a osobní pohodu.

Ad mea veesrim šana!

ÚTOKY V SYNAGOGÁCH

Noži a dalšími předměty napadli v pátek 5. dubna večer dva útočníci lidi, kteří odcházeli po bohoslužbě kabalat šabat v synagoze Mikdaš Josef ve čtvrti Palermo v argentinském Buenos Aires. K incidentu došlo navzdory tomu, že před vchodem do synagogy byla ochranka. Muže a ženu, kteří na sefardskou synagogu zaútočili, se podařilo plně zpacifikovat až po příjezdu policie.

K tragickému útoku pak došlo v sobotu 27. dubna v synagoze chasidského hnutí Chabad v městečku Poway nedaleko San Diega v Kalifornii. Během bohoslužby na poslední den svátku Pesach zaútočil na věřící devatenáctiletý John T. Earnest. Zabil jednu ženu a tři lidi zranil: rabína synagogy Yisroele Goldsteina a osmiletou dívku a jejího strýce. Ti se do USA přistěhovali ze Sderot na jihu Izraele, aby unikli raketovým útokům z Gazy. Policie vraha zatkla. Útok se stal jen šest měsíců po největším antisemitském útoku v dějinách USA, kdy v synagoze Tree of Life v Pittsburghu zastřelil útočník jedenáct účastníků bohoslužby.

DARY PRO KATEDRÁLU

Dvě židovské miliardářky slíbily celkem 122 milionů dolarů (asi 2,8 miliardy korun) na opravu ohněm poničené katedrály Notre-Dame v Paříži. Lily Safra, brazilská filantropka a dcera uruguayско-ruské Židovky Anity Noudelmanové a Wolfá Whitea Watkinse, železničního inženýra s československými kořeny, který přesídlil do jižní Ameriky, daruje 22 milionů, a Françoise Bettencourt Meyersová, francouzská majitelka značky L'Oréal, daruje 100 milionů. Finance přislíbil i American Jewish Committee (AJC).

SPALNIČKY V BROOKLYNU

Výskyt spalniček děsí nejen Evropu, ale také New York. Newyorský starosta vyhlásil v dubnu krizový stav kvůli epidemii spalniček v brooklynské ultraortodoxní komunitě. Od října se ve městě vyskytlo 329 případů této vysoce nakažlivé nemoci, většina nemocných pochází právě z Brooklynu. Lidé dostali příkaz, aby se okamžitě pod pokutou tisíc dolarů nechali očkovat; předtím oznámilo zdravotní oddělení radnice, že uzavře několik ješiv, pokud do nich docházejí studenti bez vakcinace. Situace došla tak daleko, že řidič autobusu si s výkřikem „Spalničky!“ odmítl vzít peníze za jízdné od pasažéra v ortodoxní čtvrti.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Jean Hugo, návrh na šátek z dílny Ascher.

FILMOVÝ FESTIVAL V LONDÝNĚ

Od konce dubna do 12. května probíhá v Londýně, Cambridgi, Brightonu, Glasgow a Edinburghu Festival izraelského filmu. Během něj mohou diváci zhlédnout na třicet snímků, mezi nimi premiéru dokumentárního filmu *Král Bibi* o „věčném“ izraelském premiérovi. Mezi hosty bude i spoluvůrce oblíbeného seriálu *Štisl* Jechonatan Indurski, jenž vytvořil též seriál *Autonomie*. Ten pojednává o Izraeli, jenž je zdí rozdělen na sekulární Stát Izrael s hlavním městem Tel Avivem a jeruzalémskou autonomií v čele s přísně ortodoxní komunitou.

V březnu se konal v Londýně festival ruské židovské kultury, který hostil desítky autorů, hudebníků a novinářů.

PODPORA PRO JAD VAŠEM

Několik předních německých společností – Daimler, Deutsche Bahn, Deutsche Bank, Volkswagen a fotbalový klub Borussia Dortmund – poskytnou jeruzalémskému památníku šoa Jad vašem pět milionů eur na to, aby mohl rozšířit své prostory pro stále se rozrůstající sbírky. Představitelé firem prohlásili, že finance poskytují „na znamení solidarity s oběťmi, své odpovědnosti za minulost i budoucnost v boji proti rasismu a antisemitismu“.

POTŘEBNÁ RESTITUCE

Evropský parlament vyzval Bosnu a Hercegovinu, aby, pokud se země chce stát členem Evropské unie, zvážila legislativu k restituci majetku uloupeného během holokaustu. To by se týkalo i židovského majetku – soukromého i náležícího předválečným židovským obcím. Před holokaustem žilo v zemi na 14 tisíc Židů, většina v Sarajevu; vrátily se dva tisíce.

VÝROK PORADCE PRO STRATEGII

Vůdci labouristů Jeremymu Corbynovi přibyl další „černý bod“, týkající se jeho obsesivních protizraelských postojů. Corbynova šedá eminence, jeho poradce pro komunikaci a strategii Seumas Milne při konferenci s názvem Zastavte válečnou koalici: Imperialismus, IS a Blízký východ v roce 2015 naznačil, že existuje vazba mezi představiteli Islámského státu a Izraelem. Prohlásil, že taková možnost je „pozoruhodným fenoménem“.

VYPRODANÉ VÍNO

Když nizozemský protizraelský aktivista Mike Zagt vyzval své spoluobčany, aby nekupovali víno z vinařství Efrat, které ve svých 525 prodejnách prodává řetězec HEMA, způsobil pravý opak. Zákazníci si nápoj začali kupovat tak rychle, že jeho zásoby brzy zmizely. Přispěla k tomu i aktivita Křesťanů pro Izrael, kteří výzvu k nákupům umístili na svůj web. Společnost Efrat navíc nepůsobí na sporném území, ale v kibucu Cora v linii příměří z roku 1949, jedná se o jedno z nejstarších vinařství v zemi. (am, ztis.cz)

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Alice Marxová (šéfredaktorka), Jiří Daniček. Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007 (16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9, 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 2. 5. 2019. Cena 20 Kč (0,90 €)